

GÖTEBORGS UNIVERSITET
HANDELSHÖGSKOLAN

Att bevara status quo

*En analys av socialnämndens möjligheter att bevara status quo för
tvångsomhändertagna barn när förutsättningar för tvångsvård inte
längre föreligger*

Anduena Krasnigi

Handelshögskolan vid Göteborgs universitet

Juridiska Institutionen

Examensarbete Juristprogrammet

HRO800 HT20, 30 hp

Handledare: Torbjörn Odlöw

Examinator: Thomas Erhag

Förord

Socialrätten som rättsområde har varit intressant och högst samhällsaktuell på flera sätt den senaste tiden och mycket till följd av fallet om Lilla hjärtat. Likt många andra blev även jag berörd av Lilla hjärtat-fallet och den tragiska utgången. Media kritiserade socialnämnden för att inte ha använt verktygen de har till sitt förfogande för situationer som denna och det var först i samband med det som jag kom i kontakt med bestämmelserna om flyttningsförbud och vårdnadsöverflyttning. Vetskapen om dessa bestämmelser ledde till att jag ville undersöka och förstå dem på ett djupare plan samt utreda varför det kan komma sig att de i vissa fall inte kommer till socialnämndens användning. Uppsattillfället såg jag därför som ett utmärkt tillfälle att göra just detta. Innan ni läser vidare vill jag dock rikta några korta men viktiga och stora tack till de som stöttat mig under skrivandet men även under utbildningens gång. Tack till Donjeta som har bidragit med hjälpsam feedback och korrekturläsning. Ett stort tack till min familj som agerat stöd under hela utbildningen. Jag vill även tacka Sara och Christoffer för att vi har bollat idéer med varandra och tillsammans tagit oss igenom denna något annorlunda höst- och uppsatstermin. Sist men absolut inte minst vill jag rikta ett stort tack till min handledare Torbjörn för sina givande tankar och vassa synpunkter.

Göteborg, december 2020

Anduena Krasnigi

Innehållsförteckning

Förkortningar	6
1 Inledning	7
1.1 Problemformulering	7
1.2 Syfte och frågeställningar.....	9
1.3 Metod och material.....	11
1.4 Terminologi.....	15
1.5 Avgränsningar	16
1.6 Forskningsläge	17
1.7 Disposition	18
2 Lex Lilla hjärtat	19
2.1 Inledning.....	19
2.2 Regeringens utredningsuppdrag	19
2.3 Förslag till nya bestämmelser i LVU	20
3 IVO:s utredning.....	22
3.1 Inledning.....	22
3.2 Skälen för IVO:s beslut	22
4 Vägen fram till upphörande av vård med stöd av LVU	24
4.1 Inledning.....	24
4.2 Omhändertagande och beredande av vård för unga	24
4.2.1 Miljöfall.....	25
4.2.1.1 Fysisk och psykisk misshandel	25
4.2.1.2 Otillbörligt utnyttjande	27
4.2.1.3 Brister i omsorgen	28
4.2.1.4 Något annat förhållande i hemmet	28

4.2.2	Påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas	29
4.2.3	Samtycke	29
4.3	Uppföljning av vård - överväganden och omprövning av vården.....	31
4.4	Upphörande av vård, 21 § LVU	32
4.4.1	Återförening med föräldrarna.....	33
4.4.2	HFD 2012 ref. 35	33
5	Barnets bästa	36
5.1	Inledning.....	36
5.2	Barnkonventionen	36
5.3	Svensk rätt.....	38
5.4	Kontinuitetsprincipen.....	39
5.5	Flyttningsförbud.....	40
5.6	Vårdnadsöverflyttning.....	42
6	Socialnämndens arbete	45
6.1	Inledning.....	45
6.2	Under vårdens gång.....	45
6.3	Hur arbetar socialnämnden vid flyttningsförbud och vårdnadsöverflyttning? 48	
6.3.1	Flyttningsförbud.....	48
6.3.2	Vårdnadsöverflyttning.....	49
7	Hur användbara är verktygen för socialnämnden?.....	51
7.1	Flyttningsförbudets egentliga syfte och tillämpning.....	51
7.2	Diskrepansen mellan nämndens sätt att arbeta och verktyget vårdnadsöverflyttning.....	54
7.3	Är regeringens och IVO:s syn på problematiken i fall som Lilla hjärtat enligt mig konkret och positiv?	56
7.3.1	Regeringen	57
7.3.2	IVO.....	59

8	Slutsats.....	61
	Källförteckning.....	63

Förkortningar

Barnkonventionen	Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter
FB	Föräldrabalk (1949:381)
f.	och följande sida
ff.	och följande sidor
FN	Förenta nationerna
HFD	Högsta förvaltningsdomstolen
A.a.	Anfört arbete
A.bet.	Anfört betänkande
A.prop.	Anförd proposition
A.st.	Anfört ställe
IVO	Inspektionen för vård och omsorg
Jfr.	Jämför
JO	Justitieombudsmannen
LVU	Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga
NJA	Nytt juridiskt arkiv
Prop.	Proposition
RF	Kungörelse (1974:152) om beslutad ny regeringsform
RÅ	Regeringsrätten årsbok
SoF	Socialtjänstförordningen (2001:937)
SoL	Socialtjänstlagen (2001:453)
SOSFS	Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk Juristtidning

1 Inledning

1.1 Problemformulering

30 januari i år påträffades en treårig flicka död i sin bostad. Flickan, som kom att kallas "Lilla hjärtat" i media, omhändertogs enligt lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) redan som nyfödd efter att ha blivit lämnad på BB av sin mamma. Under tvångsvården som varade i cirka tre år placerades hon i ett familjehem. Så småningom beslutade kammarrätten att flickan skulle flytta tillbaka till sina biologiska föräldrar efter en begäran samt överklagan från deras sida, vilket senare kom att leda till flickans död. Fallet Lilla hjärtat väckte stor debatt kring LVU och barnets bästa.

I socialtjänstlagen (2001:453) (SoL) framgår det att socialnämnden ska verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden.¹ Socialnämnden har det yttersta ansvaret för att tillgodose barn och unga en trygg uppväxt, samt ett ansvar att agera när de riskerar en negativ utveckling. Detta ska i första hand göras i samförstånd med vårdnadshavaren eller den unge från att denne fyllt 15 år, men när vårdnadshavarna eller den unge inte samtycker till den nödvändiga vården kan ett omhändertagande enligt LVU bli aktuellt.² Ett omhändertagande enligt LVU grundar sig antingen i missförhållanden i det hem barnet stadigvarande bor eller barnets egna beteende och problematik. Till följd av detta kan barnet behöva vårdas utanför hemmet.³ Trots att tvångsvård är ett nödvändigt ingripande utgör det ett stort ingrepp av staten i den enskildes integritet. Socialnämnden har därför en skyldighet att följa upp och ompröva vården.⁴ När förutsättningarna för vård inte längre föreligger eller när den unge har fyllt 18 eller 21 år ska vården upphöra.⁵ Socialnämndens arbete genomsyras av återföreningsprincipen⁶, enligt vilken barnet efter upphörande av vård ska återförenas

---

¹ 5 kap. 1 § första punkten SoL.

² 1 § andra stycket LVU.

³ 2-3 §§ LVU.

⁴ 13-13a §§ LVU.

⁵ 21 § LVU.

⁶ Principen innebär att när vården upphör sett till att den inte längre är nödvändig för barnet ska hen återförenas med föräldrarna.

med sina föräldrar.⁷ Lika väl ska barnets bästa spela en avgörande roll vid beslut som fattas enligt LVU.⁸

I Lilla hjärtat-fallet beslutade kammarrätten att de förutsättningar som krävdes för att flickan skulle vårdas med stöd av LVU inte längre förelåg och att vården av den anledningen skulle upphöra. Det framkom att föräldrarnas förhållanden förbättrats i hög grad och att det inte längre förelåg någon påtaglig risk för att flickans hälsa eller utveckling skulle komma att skadas på grund av de förhållanden som motiverade vården. Socialnämnden la i sitt yrkande stor vikt vid det faktum att flickan hade sin trygghet i det familjehem där hon bott sedan födseln. Det föranledde dock inte att kammarrätten prövade huruvida bevarandet av status quo⁹ för barnet skulle ge upphov till fortsatt vård med stöd av LVU, med hänvisning till ett tidigare avgjort fall i Högsta förvaltningsdomstolen (HFD).¹⁰ I det fallet fastslog HFD i princip att barnets bästa i form av kontinuitet och stabilitet kan tillgodoses på annat sätt än genom fortsatt vård med stöd av LVU, nämligen genom flyttningsförbud eller vårdnadsöverflyttning¹¹. Barnets bästa i det avseendet ska därmed inte beaktas vid en prövning om upphörande av tvångsvård.¹²

Socialnämnden valde i Lilla hjärtat-fallet att, i en situation där det fanns behov av att bevara status quo för barnet, yrka på fortsatt vård istället för att ansöka om flyttningsförbud eller vårdnadsöverflyttning. HFD har i praxis utvecklat tydliga riktlinjer kring risken för skada som en separation från familjehemmet kan leda till. Gällande detta har domstolen bestämt att risken inte ska beaktas vid en prövning om upphörande av tvångsvård.¹³ Istället finns möjligheten att tillgodose barnets behov av kontinuitet genom flyttningsförbud eller vårdnadsöverflyttning. Jag ställer mig frågande till varför socialnämnden, i fall där tvångsvården upphört men de vill bevara status quo

---

⁷ Jfr. 21 § första stycket LVU och SOU 2015:71 s. 50.

⁸ 1 § femte stycket LVU.

⁹ Latin för "oförändrat tillstånd". Begreppet kommer att utvecklas i avsnitt 5.4.

¹⁰ Kammarrätten i Jönköping 2018-09-20, målnr 1653-18.

¹¹ Kortfattat innebär flyttningsförbud ett förbud mot att flytta barnet från det familjehem denna är placerad i och vårdnadsöverflyttning innebär att vårdnaden övergår från de biologiska föräldrarna till familjehemsföräldrarna. Mer om dessa bestämmelser i avsnitt 5.5-5.6.

¹² HFD 2012 ref. 35.

¹³ Jfr. HFD 2012 ref. 35 och RÅ 1987 ref. 123.

för barnet likt i Lilla hjärtat-fallet, inte använder sig av verktygen flyttningsförbud eller vårdnadsöverflyttning.

1.2 Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med denna uppsats är att undersöka och analysera varför socialnämnden inte har använt de relevanta instrument¹⁴ som lagstiftaren försett socialnämnden med för situationer som den i Lilla hjärtat-fallet. Blicken har dock lyfts från det enskilda fallet då det enbart är tänkt att fungera som en grund för den problematik som jag vill belysa. Fallet är snarare orsaken till varför jag har bedömt att det skulle kunna finnas brister eller risk för brister i behandlingen av situationer som dessa. Undersökningen och analysen utgår således från socialnämndens system ur ett större perspektiv och syftar till att undersöka vad som påverkar och leder till att socialnämnden kan agera på angivet sätt. En anslutande del till huvudsyftet är att utreda och fastställa gällande rätt inom ramen för tvångsvård av unga.

I följande del redogör jag för och motiverar frågeställningarna jag har valt inom ramen för min uppsats. Dessa frågeställningar kräver olika typer av metoder och material, vilka jag presenterar utifrån respektive frågeställning i avsnitt 1.3.

1. Hur ser den rättsliga regleringen ut kring tvångsvård av unga, från initierande av vård med stöd av 2 § LVU till upphörande av vård?

Situationen jag avser att undersöka förutsätter att vård enligt LVU inte längre är för handen, varför min första frågeställning avser att beskriva den rättsliga grund som följer för större delen av processen i beslut om tvångsvård av unga – från beredande till upphörande av vård. Sett till att de rekvisit som prövas vid upphörandeskedet är desamma som de rekvisit som möjliggör tvångsvård av unga, finns ett behov av att redogöra för regleringen som berör beredande av vård till upphörande av vård. Min första frågeställning motiveras av att den rättsliga grunden är nödvändig för läsaren för att kunna tillgodogöra sig den efterföljande diskussionen. Mot bakgrund av att

---

¹⁴ De instrument lagstiftaren tillhandahåller socialnämnden är flyttningsförbud enligt 24 § LVU eller vårdnadsöverflyttning enligt 6 kap. 8 § FB. Bestämmelserna kommer att redogöras för i kapitel fyra.

bevarandet av status quo berör barn som i tidig ålder placerats på familjehem och skapat sig en trygghet där, blir enbart miljöfallen i 2 § LVU aktuella.

2. *Genom vilka åtgärder tillgodoses barnets bästa i kontinuitetshänseende när vård enligt LVU inte längre kan motiveras?*

Sett till uppsatsens syfte finns det ett behov av att beskriva barnets bästa och barnets behov av kontinuitet, samt utreda instrumenten lagstiftaren har givit socialnämnden för att bevara status quo för barnet när vård enligt LVU ska upphöra. Min andra frågeställning motiveras därför av behovet av att fastställa de rättsliga utgångspunkterna som kommer att användas som underlag för efterföljande diskussion.

3. *Hur kan utformningen av och syftet med flyttningsförbud eller vårdnadsöverflyttning komma att påverka möjligheten för socialtjänsten att begära någondera?*

Vidare kommer frågeställning tre, med stöd i utgången av frågeställning två, vara en resurs i att analysera och diskutera om dessa instrument och dess utformning kan vara en bakomliggande orsak till socialtjänstens sätt att tillgodose barnets bästa och bevara status quo i situationer där vårdbehov inte längre föreligger.

4. *Hur speglar sig vikten av återförening i socialnämndens arbete vid tvångsvård av unga och hur ställer sig det i förhållande till socialnämndens möjlighet att begära flyttningsförbud eller vårdnadsöverflyttning för att tillgodose barnet kontinuitet?*

Förutom att utformningen av de bestämmelser som lagstiftaren erbjuder socialnämnden i dessa situationer kan vara en faktor i socialnämndens agerande, kan det även finnas andra orsaker som ligger bakom socialnämndens arbete. En viktig del i att förstå varför socialnämnden väljer eller inte väljer vissa alternativ är att undersöka vilka principer som genomsyrar socialtjänstens arbete och den vägledning de har till sitt förfogande. Vikten av återförening är redan etablerad och kan i detta fall vara en påverkande faktor vad gäller att mer permanent placera barnet i familjehemmet för att bevara status quo. Frågeställning fyra är således nödvändig för att dels fastställa vad socialnämnden i teorin har att förhålla sig till i sitt arbete med fokus på återföreningsprincipen, men även för att ställa det i relation till hur det påverkar socialnämndens möjlighet att i praktiken använda instrumenten som lagstiftaren erbjuder.

1.3 Metod och material

För att besvara min första och andra frågeställning använder jag mig av rättsdogmatisk metod. Metoden beskrivs bäst utifrån vad en gör vid utövandet av metoden. Enligt Kleinemans tolkning av metoden är syftet med rättsdogmatiken att rekonstruera en rättsregel eller en lösning på ett rättsligt problem genom att applicera en rättsregel på problemet. Det handlar mestadels om att söka svaren i de accepterade rättskällorna: lagstiftning, rättspraxis, lagförarbeten och den rättsdogmatiskt orienterade litteraturen.¹⁵ Gällande rätt ska utifrån den rättsdogmatiska metoden beskrivas, systematiseras och tolkas.¹⁶ Den verklighet som rekonstrueras i rättsdogmatiken är rättssystemet som normativt system, och inte det system som blir till följd av mänskligt handlande vid myndigheters och enskildas regeltillämpning.¹⁷ Det handlar om hur en viss lösning ser ut i en konkret situation på ett konkret problem.¹⁸ Mot bakgrund av att rättsdogmatiken är en tolkningslära ska den aktuella regeln i första hand fastställas men även förklaras och dess relevans bör förklaras i sammanhanget. Vidare ska regelns applicerbarhet på den aktuella situationen och problemet klargöras.¹⁹ Jag använder mig av denna traditionella rättsdogmatik i form av att tolka och redogöra för gällande rätt, med fokus på de lege lata²⁰. Detta genom att jag fastställer vilken rättslig reglering som är aktuell vid tvångsvård av unga. Vidare förklarar jag dess innebörd och relevans i den aktuella situationen, vilket även utgör ett led i att besvara min första frågeställning. Likaså för att besvara frågeställning två beskriver jag barnets bästa och redogör för bestämmelserna samt den gällande rätt som reglerar flyttningsförbud och vårdnadsöverflyttning. Materialet som läggs till grund för de två första frågeställningarna är det som vanligtvis används som underlag vid fastställande av gällande rätt: rättskällorna. Jag studerar rättskällorna för att på ett deskriptivt sätt besvara mina två första frågeställningar i form av att jag redogör för vad rättskällorna fastställer. Den allmänna synen på vad som utgör rättskällor är det auktoritativa och traditionellt rättsliga materialet såsom lagar, förarbeten, prejudikat och doktrin.²¹ Det är en syn som även jag ansluter mig till inom

---

¹⁵ Kleineman, Jan. Rättsdogmatisk metod. I *Juridisk metodlära*, Korling, Fredric och Zamboni, Mauro (red.), 21-46. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur, 2013, s. 21 och 26.

¹⁶ Olsen, Lena. Svensk Juristtidning. *Rättsvetenskapliga perspektiv*. Häfte 1, 2004: 111-145, s. 111.

¹⁷ Jareborg, Nils. Svensk Juristtidning. *Rättsdogmatik som vetenskap*. Häfte 1, 2004: 1-10, s. 9.

¹⁸ Kleineman, s. 26.

¹⁹ A.a. s. 29.

²⁰ Latin för "hur rätten är".

²¹ Kleineman, s. 21 och 26.

ramen för denna uppsats. Jag använder mig även av internationella källor såsom barnkonventionen som numera är antagen som svensk lag. Inom kategorin förarbeten studerar jag främst propositioner och statens offentliga utredningar (SOU). Mot bakgrund av att utredningsuppdrag sker på hög fackmässig nivå av olika frågor, principiella som praktiska, finns det goda skäl att värdera SOU-betänkanden högt som rättskälla. Den främsta analysen av en lag som genomförs till följd av förslag i SOU-betänkanden, hittas just i betänkandet och inte i propositionen.²² I de fall förslaget från SOU-betänkandet genomförs med en del förändringar som är av betydelse, är det propositionen som är av större vikt och betänkandet utgör en bakgrund till propositionens text i de delar där förslaget ändrats. När betänkandet resulterar i en departementspromemoria och slutligen en lag minskar värdet som rättskälla i SOU-betänkandet eftersom fler steg föreligger mellan betänkandet och slutprodukten som är lagen.²³

Rättsdogmatiken, vars syfte är att fastställa gällande rätt, är bunden till auktoritativa rättskällor. Den rättsanalytiska metoden å andra sidan möjliggör användandet av material som inte är strikt juridisk och inte auktoritär på samma nivå.²⁴ Fastställandet av gällande rätt är ett led i den rättsanalytiska metoden, dock sträcker sig metoden längre än så. Syftet med rättsanalytisk metod är att analysera rätten i ett bredare perspektiv och att se på rätten utifrån ett kritiskt perspektiv är därför en stor del av denna metod.²⁵ Jag använder mig av en rättsanalytisk metod när jag undersöker och analyserar frågeställning tre samt fyra. Det innebär att jag inom ramen för frågeställning tre kritiskt granskar och analyserar utformningen av och syftet med bestämmelserna om flyttningsförbud och vårdnadsöverflyttning, samt reflekterar över hur det kan påverka socialnämndens möjlighet att ansöka om endera. Detta förutsätter en redogörelse av dessa två bestämmelser utifrån en rättsdogmatisk metod vilket faller under min andra frågeställning, något som också speglar idén om att fastställandet av gällande rätt är ett led i den rättsanalytiska metoden.

---

²² Bengtsson, Bertil. Svensk Juristtidning. *SOU som rättskälla*. 2011: 777-785, s 778 f.

²³ A.st.

²⁴ Olsen, s. 122.

²⁵ Sandgren, Claes. *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare*, 3 uppl. Stockholm: Nordstedts juridik, 2015, s. 46.

Inom ramen för frågeställning fyra sträcker jag mig utanför de auktoritativa rättskällorna genom att jag undersöker föreskrifter och allmänna råd, handböcker samt andra vägledande dokument från Socialstyrelsen. Detta gör jag i linje med den rättsanalytiska metoden som omfattar användandet av material som inte är rent juridiska för att få ett bredare perspektiv på rätten. Genom att jag undersöker materialet som socialnämnden och socialtjänsten själva har att utgå ifrån avser jag att redogöra för deras arbete och de åtgärder som ska vidtas från att barnet bereds tvångsvård till att vården upphör, samt hur arbetet präglas av återföreningsprincipen. Vidare hjälper det mig att förklara nämndens förhållningssätt till situationer där vården enligt LVU ska upphöra och åtgärderna de väljer att vidta. Den rättsanalytiska metoden är även till hjälp vid en kritisk analys av hur det nyss nämnda ställer sig i förhållande till barnets bästa och barnets behov av kontinuitet och stabilitet. Vad gäller materialet som jag använder är handböckerna, som kompletterar Socialstyrelsens författningssamling med fakta, kunskapsunderlag och kommentarer som stöd för rättstillämpningen, det övervägande materialet. Material och underlag från Socialstyrelsen riktar sig främst till personal inom den sociala barn- och ungdomsvården som hanterar ärenden enligt LVU och placeringar av barn. Handböckerna syftar till att underlätta tillämpningen av den samling regler som gäller för barn och unga som ges vård på ofrivillig väg, varför de till stor del utgår ifrån de auktoritativa rättskällorna.²⁶ Användandet av handböckerna som källa motiveras av att dessa är inriktade och anpassade just för att vägleda och hjälpa socialtjänsten i deras arbete, varför de enligt mig och mot bakgrund av min fjärde frågeställning anses som mer relevanta än de auktoritativa rättskällorna. Övriga dokument från Socialstyrelsen såsom föreskrifter och allmänna råd förekommer också i viss mån.

Mot bakgrund av att jag främst utgår från Socialstyrelsens handböcker är det av relevans att nämna något om skillnaden mellan att tillämpa lagen och att tillämpa handböcker, samt den eventuella problematiken kring detta. Enligt 1 kap. 1 § kungörelse (1974:152) om beslutad ny regeringsform (RF) ska den offentliga makten utövas under lagarna, vilket är ett uttryck för legalitetsprincipen. Socialnämnden och socialtjänsten är en del av den offentliga makten.²⁷ Det som återfinns i handböckerna är skapat av

---

²⁶ Socialstyrelsen. Handböcker. 2019. <https://www.socialstyrelsen.se/regler-och-riktlinjer/foreskrifter-och-allmanna-rad/handbocker/> (Hämtad 2020-10-07).

²⁷ Nationalencyklopedin. Offentlig makt.

Socialstyrelsen utifrån dess tolkning av rättskällorna, vilket också är vad som tillämpas av handläggarna vid användning av handböckerna. I den mån det finns en diskrepans mellan lagstiftningens ordalydelse och den tolkning som framkommer i handböckerna, är det Socialstyrelsens tolkning av handböckerna som blir styrande för handläggarna. Det kallas för styr signaler. Robert Pålsson har i sin avhandling inom ramen för skatteområdet skrivit om styr signaler och vad det kan innebära.²⁸ Enligt Pålsson är syftet med styr signaler att bestämma sig för en tolkning och därvid fylla ut den del av rätten som utgör en gråzon med utrymme för fri bedömning, samt att kontrollera att samma uppfattning råder runtom i landet. På så vis blir det även enklare att uppfylla kravet på myndigheters likabehandling i 1 kap. 9 § RF.²⁹ Handböckerna är baserade på och skrivna utifrån auktoritativa rättskällor och är som nämnts avsedda att fungera som vägledning samt hjälp i tillämpningen för handläggarna på socialtjänsten. Det är ett sätt att tillse att rättstillämpningen blir enhetlig, eftersom alla handläggare utgår från samma handböcker. Handläggarna kan antas göra ett bra arbete och fatta beslut på rätt sätt om det görs utifrån handböckerna. Det innebär att de i sin tillämpning inte vänder sig direkt till den primära källan. Det i sin tur medför att vid tillämpning av handböckerna så är det just handböckerna som tillämpas och inte lagen. Lagen är den primära källan och är vad som ska ligga till grund för nämndens rättstillämpning, inte en andrahandstolkning av lagen. Socialstyrelsen är säkerligen kompetenta och skickliga nog att upprätta handböcker som väl motsvarar rättsläget men det innebär ändå en andrahandstolkning av lagen. Å andra sidan kan dock styr signaler ”gå för långt” och innebära att myndigheten förordar en tolkning av lagrummet som inte faller inom dess ordalydelse.³⁰ I den mån detta är fallet vad gäller Socialstyrelsens handböcker finns en risk att ändamålet försvagas och handläggarna gör en bedömning de eventuellt inte hade gjort vid en självständig tolkning av lagrummet i sig. Huruvida det i mitt fall föreligger någon diskrepans mellan lagstiftningen och handböckerna är inget jag undersöker då det kräver en enskild omfattande undersökning som inte ryms inom ramen för min uppsats.

<http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/offentlig-makt> (Hämtad 2020-11-04).

²⁸ Pålsson, Robert. Skattenytt. *Skatteverkets styr signaler: en ny blomma i regelrabatten*. Volym 56 nr 7/8, 2006: 401–418.

²⁹ A.a. s. 405.

³⁰ A.a. s. 411.

Den kunskapssyn som länge härskat i svensk rättslig tradition är att det går att skilja på fakta eller beskrivningar och värderingar. Det är denna kunskapssyn som knyts an till begreppen *de lege lata* och *de lege feranda*^{31,32}. Att formulera en slutsats om hur rätten bör vara med utgångspunkt i hur jag ser på saken är svårt att göra utan att ta sikte på att stärka eller skydda ett visst intresse. Mitt avslutande avsnitt tar således avstamp i vad min analys resulterar i och avsnittet är formulerat utifrån intresset att stärka barnets behov och barnets bästa i barnskyddsarbetet.

1.4 Terminologi

I uppsatsen väljer jag att inte skilja på barn och ungdomar. Vid användandet av begreppet "barn" avses i denna uppsats samtliga individer under 18 år. I en del lagtext görs en distinktion på barn och ungdomar. Vad gäller SoL och LVU går gränsen för barn och ungdomar vid 15 år. Personer över 15 år har rätt att enligt SoL begära insatser eller föra sin egen talan.³³ Trots att gränsdragningen mellan barn och ungdomar inte är konsekvent åsyftar jag i min uppsats samtliga under 18 år när jag refererar till "barn". Begreppet "barn" används även synonymt med "den unge".

Vid användandet av begreppet "föräldrar" råder en distinktion mellan "biologiska föräldrar" och "familjehemsföräldrar". Barn som vårdas utanför hemmet och placeras i exempelvis familjehem får familjehemsföräldrar som ansvarar för den dagliga omsorgen av barnet. Med "biologiska föräldrar" avses den eller de vuxna som har en genetisk koppling till barnet och dessa, förutsatt att de hade vårdnaden innan barnet omhändertogs, fortsätter vara vårdnadshavare även under tiden barnet vårdas utanför hemmet.³⁴ "Biologiska föräldrar" används synonymt med "föräldrar" och "vårdnadshavare", medan "familjehemsföräldrar" enbart benämns som "familjehemsföräldrar".

---

³¹ Latin för "hur rätten bör vara".

³² Svensson, Eva-Maria. Juridisk Publikation. *De lege interpretata – om behovet av metodologisk reflektion*. 2014: 211-226, s. 214.

³³ 3 kap. 3a § andra stycket SoL.

³⁴ Inspektionen för vård och omsorg. Du som är vårdnadshavare till ett placerat barn. 2020.

<https://www.ivo.se/for-privatpersoner/for-placerade-barn-och-unga/du-som-ar-foralder-till-ett-placerat-barn/> (Hämtad 2020-10-10).

Det finns många termer för att namnge den ansvariga barnskyddsmyndigheten: kommunen, myndigheten, ungdomsenheten, socialnämnden, socialtjänsten. I SoL och LVU används beteckningen socialnämnd, vilket är den nämnd som utför kommunens uppgifter inom socialtjänsten. Socialnämnden är politiskt tillsatt förvaltningsmyndighet som ansvarar för alla frågor inom socialtjänstens område samt förvaltningens organisering. Enligt lagstiftningen är det i teorin socialnämnden som fattar beslut i de flesta ärendena. Socialnämnden delegerar dock beslutsfattandet, men ett beslut som fattas på delegation ses fortfarande som beslut fastställt av nämnden. Socialtjänsten är den kommunala förvaltning som lyder under socialnämnden och som i hög grad står för utredning, handläggning och myndighetsutövning i enskilda ärenden inom sitt kommunala område. Socialtjänsten står för det praktiska arbetet som regleras av socialtjänstlagen.³⁵ Jag använder mig i denna uppsats av termen ”socialnämnd” synonymt med ”nämnden” och ”socialtjänsten” då stor del av det material jag ämnar att undersöka refererar till socialnämnden i teorin, men det är socialtjänsten som står för själva utredningen och handläggning i praktiken.

Tvångsvård i egentlig mening avser alla former av vård som sker utan frivillighet, det vill säga psykiatrisk tvångsvård, tvångsvård av vuxna missbrukare samt tvångsvård av unga. Inom ramen för uppsatsen syftar jag dock enbart på tvångsvård av unga med stöd av LVU vid användandet av termen ”tvångsvård”

1.5 Avgränsningar

Mot bakgrund av min första frågeställning omfattar min genomgång av LVU initierande av vård, uppföljning av vård samt upphörande av vård. Uppsatsen behandlar således enbart bestämmelser knutna till dessa delar av tvångsvård av unga. Vad gäller initierande av vård berör uppsatsen förutsättningar och situationer som ger upphov till tvångsvård enligt 2 § LVU. Samtyckesrekvisitet, som i sig kräver en djupgående undersökning och analys sett till sin komplexa konstruktion, berörs endast på ett övergripande plan. Utifrån samma resonemang gör jag inte heller en djupdykning eller omfattande redogörelse för respektive rekvisit, då dessa är tänkta att enbart ge en bild av vad som kan ligga till grund

---

³⁵ Leviner, Pernilla. *Rättsliga dilemman i socialtjänstens barnskyddsarbete*. 1 uppl. Stockholm: Jure, 2011, s. 52 f.

för ett omhändertagande enligt LVU. Omedelbara omhändertaganden behandlas inte sett till att den typen av initierande av vård inte påverkar uppsatsens undersökning och syfte som främst berör upphörande av vård. Praktiska genomföranden av vården i form av vårdplaner eller vården i praktiken såsom HVB-hem med mera, vidrörs inte heller.

Mot bakgrund av min andra frågeställning och uppsatsen i det stora hela avgränsas uppsatsen till att enbart avse unga under 18 år. Detta då barnets behov av kontinuitet och stabilitet inte sällan blir aktuellt i yngre åldrar samt att uppsatsen lyfter fram två centrala fall³⁶ som avser barn under 18 år. LVU:s bestämmelser vad gäller upphörande av vård skiljer mellan de som är 18 år och de som är 21 år³⁷, men uppsatsen berör blott situationer, tillhörande prejudikat och övrigt material som avser barn under 18 år. För att frågan om kontinuitet och stabilitet ska aktualiseras förutsätts att barnet behandlas utanför hemmet varför uppsatsen enbart hanterar den situationen, med avgränsning till barn som placeras i familjehem.

I analysen berör uppsatsen till viss del hur resultatet på min undersökning samspelar med barnets bästa och barnets behov av stabilitet och kontinuitet. Det innefattar dock inte en analys av huruvida kontinuitet som utgör en del av barnets bästa bör beaktas vid en prövning om upphörande av vård. Detta då domstolar i sina bedömningar följer prejudikat som har avgjort frågan och bedömt att barnets bästa i det avseendet kan tillgodoses på annat vis än fortsatt vård såsom flyttningsförbud eller vårdnadsöverflyttning.³⁸

1.6 Forskningsläge

Ämnet tvångsvård av unga har studerats, forskats och lett till en bred samling av doktrin på området, många av vilka jag funnit stöd i för mitt eget uppsatsskrivande.³⁹ Stora delar av det doktrinsurval som ämnet gett upphov till, där inte minst Pernilla Leviner spelat en stor roll, inriktar sig på att undersöka tvångsomhändertagandet, processen och barnets rättsliga ställning inom ramen för ett omhändertagande. Vidare har tidigare

---

³⁶ Lilla hjärtat och HFD 2012 ref. 35.

³⁷ Jfr. 21 § andra och tredje stycket LVU.

³⁸ HFD 2012 ref. 35.

³⁹ Se källförteckning.

examensarbeten fokuserat på upphörande av tvångsvård och intressekonflikter som kan uppstå mellan barnets bästa och återföreningsprincipen. Min uppsats lyfter fram dessa delar av området för att kunna svara på de uppställda frågeställningarna. Dock ämnar min uppsats att rikta fokus på dels de instrument rättsordningen tillhandahåller för att bevara status quo för barnet och dels bakgrunden bakom socialnämndens arbete samt val av åtgärder i situationer som dessa. Tanken är att min uppsats ska ge en bättre och djupare förståelse för varför socialnämnden agerade som de gjorde i bland annat Lilla hjärtat-fallet, vilket också är nyhetsvärdet i min uppsats.

1.7 Disposition

Uppsatsen är uppdelad i sju kapitel där varje kapitel i sin tur består av en mängd olika avsnitt. I kapitel två framställs en beskrivning av regeringens utredningsarbete inom ramen för Lilla hjärtat vilket omfattar regeringens uppdrag samt förslag på nya bestämmelser. Redogörelsen kommer enbart att beröra det av utredningsarbetet som är av relevans för uppsatsen syfte. Likaså beskriver kapitel tre utredningen som Inspektionen för vård och omsorg (IVO) står bakom och även där kommer redogörelsen enbart att omfatta det av utredningsarbetet som är av relevans för uppsatsen syfte. Kapitel fyra och fem är av deskriptiv karaktär. I kapitel fyra ska läsare få en förståelse för hur och varför vård med stöd av LVU uppkommer, hur den uppföljs samt hur och varför den slutligen upphör. Kapitel fem hanterar barnets bästa och barnets behov av kontinuitet, samt genom vilka åtgärder detta behov kan och ska tillgodoses enligt lag. Kapitel sex är deskriptivt i den utsträckningen att socialnämndens arbete redogörs för, men det förkommer också drag av egna analyser i hur nämndens arbete präglas av återföreningsprincipen. Kapitel sju består av att analysera hur det som framkommer i kapitel fem och sex påverkar socialnämndens möjlighet att bevara status quo för barnet på det vis praxis hänvisar till. Slutligen i kapitel sju sammanfattar jag mina analyser och presenterar mina slutsatser.

2 Lex Lilla hjärtat

2.1 Inledning

Nedan följer en redogörelse för hur regeringen valt att angripa utfallet i Lilla hjärtat och problematiken kring upphörande av vård med stöd av LVU och det tragiska slutet för Lilla hjärtat. Syftet med kapitlet är att redogöra för regeringens arbete och deras syn på situationer som dessa, vilket synliggör vad regeringen anser vara problematiskt i fall som bland annat Lilla hjärtat. Innehållet nedan är i sin tur tänkt att vara en diskussions- och jämförelsepunkt för min egen analys.

2.2 Regeringens utredningsuppdrag

Den 29 april 2020 meddelade socialdepartementet att en särskild utredare skulle tillsättas för att se över hur principen om barnets bästa kan stärkas i samband med bedömningen av huruvida tvångsvård enligt LVU ska upphöra.⁴⁰ Arbetet påbörjades den 30 april 2020 och ett lagförslag ska lämnas senast den 26 februari 2021. Syftet är enligt socialminister Lena Hallengren att skärpa de lagar och regelverk som styr hur socialtjänsten och domstolarna arbetar. Det finns enligt regeringen ett behov av att stärka tryggheten för barn som omplaceras i en tidig ålder eller under en lång tid.⁴¹

Mer specifikt ska utredaren bland annat utreda följande frågor:

- *”hur principen om barnets bästa kan stärkas i samband med bedömning av om vården enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) ska upphöra”*
- *”om det finns ett behov av att tidigarelägga socialnämndens skyldighet att överväga överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken”⁴²*

Regeringens utredningsarbete utgår från att problemet är att det finns brister i lagstiftningen och att dessa brister i sin tur har en negativ inverkan på huruvida barnets bästa tillgodoses. I protokollet för utredningsuppdraget har det konstaterats att uttalandet

---

⁴⁰ Socialdepartementet. Lex Lilla hjärtat – utredningsuppdrag för att stärka principen om barnets bästa. 2020. <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/04/lex-lilla-hjartat--utredningsuppdrag-for-att-starka-principen-om-barnets-basta/> (Hämtad 2020-09-14).

⁴¹ A.st.

⁴² Socialdepartementet. Protokoll, 2020-04-29, S2020/03820/SOF, § 198, 1 bilaga, s. 1.

i HFD 2012 ref. 35, det vill säga att risker för skada vid en separation från ett familjehem inte ska vägas in i bedömningen av om vården ska upphöra, leder till orimliga konsekvenser ur ett barnrättsperspektiv.⁴³ Än större påverkan ges det hos de barn som i tidig ålder placerats på familjehem på grund av missförhållanden i hemmet, eller de barn som varit placerade under en lång tid och på så vis fått en trygg anknytning till sitt familjehem. Ett önskemål från vårdnadshavaren om att det familjehemsplacerade barnet ska flytta hem måste enligt utredaren prövas mot barnets behov och intresse. En sådan prövning kan således göras möjlig om barnets bästa prövas som ett självständigt rekvisit. Vid upphörande av vård ska socialnämnden iordningsställa barnets återförening med föräldrarna. Att vården upphör allt för plötsligt kan dock komma att innebära skada för barnet i form av att hen abrupt rycks från sin trygga anknytning.⁴⁴

2.3 Förslag till nya bestämmelser i LVU

Förslaget som har lagts fram och som ska utredas är, med anledning av att barnets bästa ska prövas som ett självständigt rekvisit vid en eventuell återflyttning, att det införs en bestämmelse om att barnets bästa ska vara avgörande vid en prövning av om vård i familjehem enligt nuvarande 2 § LVU ska upphöra. Till följd av att barnets bästa förs in i paragrafen kommer barnets bästa att prövas som ett självständigt rekvisit, till skillnad från när det prövas med grund i 1 § femte stycket LVU som fastslår barnets bästa i LVU. Vidare har det föreslagits, mot bakgrund av att plötsligt upphörande av vård kan komma att innebära en risk för skada för barnet, att verkställigheten av domstolens beslut om att vården ska upphöra ska senareläggas. Detta för att genomförandet av en planerad successiv hemflyttning ska vara möjligt.⁴⁵

Likt alla andra lagförslag har även detta genomgått en remissbehandling. Större delen av remissinstanserna har ställt sig positiva till förslaget om att barnets bästa ska behandlas som ett eget rekvisit i prövningen om upphörande av vård. Detta då remissinstanserna ansett att det bidrar till stabilitet och trygghet för barn. Vidare har flera remissinstanser ansett att desto mer analys och granskning av förutsättningarna för tillämpning av det självständiga rekvisitet krävs. Förslaget har förkastats av Riksdagens

---

⁴³ Socialdepartementet. Protokoll, 2020-04-29, S2020/03820/SOF, § 198, 1 bilaga, s. 4.

⁴⁴ A.a. s. 4 f.

⁴⁵ A.st.

ombudsmän (JO), kammarrätten i Sundsvall och förvaltningsrätten i Linköping.⁴⁶ JO, i linje med HFD:s resonemang i HFD 2012 ref. 35, har ansett att den föreslagna regleringen inte är nödvändig när samma effekt kan uppnås genom en ansökan om flyttningsförbud. Barns behov av att inte ryckas upp från en trygg miljö har Justitieombudsmannen (JO) ansett redan är reglerat och det i sin tur ger socialnämnden jämförelsevis stora möjligheter att tillgodose barnet kontinuitet i en sådan situation. Samtliga nyss nämnda motståndare till lagförslaget har även ansett att ett sådant brett och diffust rekvisit som barnets bästa inte bör vara helt avgörande för om något så ingripande som tvångsvård ska upphöra.⁴⁷ Vad gäller förslaget om att verkställigheten av domstolens beslut ska senareläggas har JO ifrågasatt vilken funktion ett sådant förslag har gentemot de redan existerande bestämmelserna om flyttningsförbud.⁴⁸

---

⁴⁶ Socialdepartementet. Protokoll, 2020-04-29, S2020/03820/SOF, § 198, 1 bilaga, s. 5.

⁴⁷ A.st.

⁴⁸ A.a. s. 6.

3 IVO:s utredning

3.1 Inledning

Förutom regeringens utredning startade även IVO en utredning om Lilla hjärtat. Den 13 oktober 2020 kom beslutet, i vilket IVO redogjorde för vad deras utredning om Lilla hjärtat landade i. Nedan sammanfattar jag IVO:s beslut och vad de ansåg vara bristande, för att i efterföljande diskussion ställa det i jämförelse med vad jag anser kan behöva förändras för att ett fall som Lilla hjärtat inte ska uppstå i framtiden. Min sammanfattning och redogörelse omfattar de delar som ryms inom ramen för mitt uppsatsområde. Jag berör med andra ord inte de delar där socialnämnden får kritik för sitt arbete med att hantera orosanmälningar och starta utredningar, vad de har för underlag för att fatta beslut, dokumentationsarbetet och liknande. Dessa delar är av relevans för att tillförsäkra barn och unga det skydd de är i behov av, men det är inte den aspekten jag avser att undersöka i min uppsats.

3.2 Skälen för IVO:s beslut

Beslut fattades av IVO om att vitesförelägga Norrköpings kommun att beskriva vilka åtgärder nämnden vidtar för att ta sitt yttersta ansvar för barn som vistas i kommunen. IVO ansåg att nämnden brustit i att ta sitt yttersta ansvar för flickan och inte gett henne det skydd och stöd som hon har haft rätt till. IVO fann även att bristerna visat att barn riskerar att inte få det skydd eller stöd de har rätt till på grund av de missförhållanden som föreligger i hur nämnden handlägger barnärenden.⁴⁹ En av bristerna som låg till grund för IVO:s beslut var att nämnden inte har tagit det ansvar som krävts för att planera flickans hemflytt till hennes föräldrar. Enligt IVO är det alltid barnets behov som ska styra planerandet av en hemflytt efter en lång tids placering, även om föräldrarna har en delaktig roll i processen. Det som är avgörande är dock barnets bästa. I Lilla hjärtat-fallet var det föräldrarna som styrde processen och nämnden lät detta ske mot bakgrund av att föräldrarna skrev på vårdplanen. Nämnden hade även noterat att planeringen inte var i enlighet med barnets bästa men trots detta vidtogs inga åtgärder. Planeringen skedde till en början i linje med barnets bästa men utvecklades till att föräldrarnas önskemål blev det primära när deras åsikt inte var i konsensus med nämndens. I samband

---

⁴⁹ IVO beslut 2020-10-13, Dnr 3.7.1-46629/2020-1, s. 1.

med det fann IVO inte heller några överväganden från nämnden kring huruvida den anpassade planeringen utifrån föräldrarnas önskemål kunde komma att inverka på barnet och vad för risker det kunde innebära.⁵⁰

Det faktum att nämnden inte vägde in barnets bästa och behov i sin planering av flickans hemflytt var enligt IVO den bakomliggande orsaken till att nämnden inte övervägde om det funnits anledning att ansöka om flyttningsförbud på rätt grunder. Det som nämnden lade till grund för sin bedömning var att föräldrarna godkände vårdplaneringen – inte planeringens innehåll. Flyttningsförbud, som är en temporär åtgärd för fall där separationen eller hemflytten är skadlig för barnet, är avsett att bevaka barnets bästa. Vårdnadshavarens intresse av att bestämma barnets vistelseort ska ge vika för vad som är bäst för barnet. Det riktades således kritik mot nämnden då de dokumenterade att planeringen inte såg till barnets bästa och trots detta valde att bedöma behovet av flyttningsförbud mot bakgrund av att föräldrarna skrivit på vårdplanen. Istället var det flickans situation och dennes bästa som skulle legat till grund för huruvida en ansökan om flyttningsförbud var aktuell eller inte.⁵¹ IVO fann att i många steg av nämndens arbete fokuserade nämnden allt för mycket på föräldrarna och hur de kände sig behandlade. Nämnden lät föräldrarnas åsikter överskugga det eventuella skyddsbehov som barnet kan ha haft. Det var inte förenligt med barnets bästa, vilket är något som socialnämnden alltid ska beakta i sitt arbete med barn.⁵²

---

⁵⁰ IVO beslut 2020-10-13, Dnr 3.7.1-46629/2020-1, s. 4.

⁵¹ A.a. s. 6.

⁵² A.a. s. 14.

4 Vägen fram till upphörande av vård med stöd av LVU

4.1 Inledning

För att frågor om upphörande av vård i förhållande till flyttningsförbud eller vårdnadsöverflyttning ska aktualiseras krävs att den unge som utgångspunkt ska ha blivit omhändertagen med stöd av LVU, genomgått vården och därefter prövats för huruvida vården inte längre ska fortgå. Mot bakgrund av min första frågeställning samt uppsatsens undersökning av hur socialnämnden väljer att tillgodose ett barns behov av kontinuitet vid upphörande av vård, är det således relevant för läsaren att förstå hur vägen till upphörande av vård ser ut. Eftersom situationen jag behandlar avser små barn som ges vård i familjehem redan från tidig ålder och som rotat sig, är det miljöfallen i 2 § LVU som blir aktuella. Följaktligen redogör jag för hur vård för unga med stöd av 2 § LVU uppkommer, hur vården uppföljs samt upphör.

4.2 Omhändertagande och beredande av vård för unga

Socialtjänsten får besluta om tvångsvård enligt LVU förutsatt att de aktuella rekvisiten för sådan tvångsvård är uppfyllda. Det följer i grund och botten av legalitetsprincipen^{53,54} För att LVU ska tillämpas krävs att följande tre förutsättningar är uppfyllda:

1. Ett missförhållande kopplat till den unges hemmiljö eller till den unges egna beteende.⁵⁵
2. Missförhållandet ska innebära en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas.⁵⁶
3. Den behövliga vården ges inte samtycke och kan därav inte genomföras på frivillig väg.⁵⁷

---

⁵³ Se avsnitt 1.3 för kort beskrivning av principen.

⁵⁴ Jfr. 1 kap. 1 § RF och Leviner, Pernilla, Samtyckeskonstruktionen i LVU – en analys av gränsdragningen mellan frivillighet och tvång, grundantaganden om människans autonomi samt barns begränsade självbestämmande. I *Tvångsvård av barn och unga*, Leviner, Pernilla och Lundström, Tommy (red.), 126-150. 2 uppl. Stockholm: Wolters Kluwer Sverige AB, 2017, s. 129.

⁵⁵ Jfr. 2-3 §§ LVU och SOU 2015:71 s. 288.

⁵⁶ SOU 2015:71 s. 288.

⁵⁷ A.st.

Vidare får LVU endast brukas för det ändamål som LVU åsyftar att tillgodose, det vill säga att säkerställa nödvändig vård. LVU får bland annat inte användas för att verkställa en dom till följd av en tvist mellan föräldrarna.⁵⁸

4.2.1 Miljöfall

I 2 § regleras situationer där det på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling ska ta skada, de så kallade miljöfallen.⁵⁹

Bestämmelsen innehåller följande fem rekvisit:

1. Fysisk eller psykisk misshandel
2. Otillbörligt utnyttjande
3. Brister i omsorgen
4. Något annat förhållande i hemmet
5. En påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas

De fyra första rekvisiten är miljörekvisit och det sista är ett prognosrekvisit.

4.2.1.1 Fysisk och psykisk misshandel

Fysisk misshandel

Vid en bedömning om fysisk misshandel ska socialnämnden beakta allvarligheten, frekvensen och risken för att upprepning föreligger samt barnets ålder.⁶⁰ Huruvida gärningsmannen är känd eller misshandeln utgör misshandel enligt brottsbalken (1962:700) (BrB) står inte i vägen för socialnämndens möjligheter att ingripa med stöd av LVU. Det är socialnämnden som självständigt gör en bedömning av barnets behov av skydd och de behöver inte invänta eller beakta en eventuell polisutredning och dess utgång.⁶¹ Barn kan omhändertras trots att det inte går att fastställa att det är föräldrarna som utsatt barnet för den fysiska misshandeln, då det exempelvis ställs krav på föräldrarna att se till att skador av allvarlig natur inte uppkommer på spädbarn som är i

---

⁵⁸ JO 1992/93 s. 402, JO 2003/04 s. 253 och JO:s beslut den 9 februari 2015 med dnr 4983- 2013.

⁵⁹ 2 § LVU och SOU 2015:71 s. 288.

⁶⁰ SOU 2015:71 s. 290.

⁶¹ A.st.

deras vård. Om föräldrarna inte klarar av att ha tillsyn över barnet och hindra att barnet utsätts för stora risker och skador, anses det vara en brist i omsorgen enligt LVU.⁶²

Ett omhändertagande med stöd av LVU kan ske även innan ett barn blivit utsatt för misshandel. Omhändertagandet sker då i förebyggande syfte, det vill säga för att förhindra att barnets utsätts för våld. I RÅ 2008 ref. 55 utsattes ett barn för dödshot av vårdnadshavaren, varpå rätten beslutade att barnet skulle omhändertas enligt LVU med hänsyn till de olyckliga konsekvenserna som kan följa av en felaktig bedömning i en sådan situation. Enligt rätten ställs det höga krav på utredningen som i en sådan situation ska visa att det inte finns skäl för vård enligt LVU.⁶³ Med samma förebyggande syfte kan även flickor som socialtjänsten exempelvis misstänker kommer att utsättas för en planerad kvinnlig könsstympning, omhändertas med stöd av LVU.⁶⁴

Psykisk misshandel

Förarbetena beskriver att det är komplicerat att definiera psykisk misshandel. Fysisk misshandel kan ske en enda gång såväl som vid flera upprepade separata tillfällen. Psykisk misshandel, däremot, rör sig oftast om en relation och ett förhållningssätt gentemot ett barn som hindrar utvecklingen av en positiv självbild hos denne. Det behöver nödvändigtvis inte kunna isoleras till enstaka isolerade händelseförlopp. Till exempel ett slag (i termer av fysisk misshandel) är alltid ett slag som går att isolera och se separat, medan samma matris inte alltid går att applicera på bedömningen av psykisk misshandel som istället kan ta uttryck i exempelvis lågfrekvent manipulation över en lång tid.⁶⁵ Föräldrarna som har vårdnaden om barnet måste ta hänsyn till behov som barnet har och ha en insikt i vad ett barn är – närmare bestämt att barnet är en person i sin egen rätt. Föräldrarna måste även ha rimliga förväntningar på barnet som stämmer överens med barnets utvecklingsnivå. Brister i detta kan hindra utvecklingen av en positiv självbild hos barnet och därmed ses som psykisk misshandel. Vidare ses även systematiska kränkningar och systematisk nedvärdering eller liknande som psykiskt lidande för barnet.⁶⁶ Det förekommer också att föräldrar är känslomässigt avvisande

---

⁶² RÅ 1996 ref. 91.

⁶³ RÅ 2008 ref. 55.

⁶⁴ SOU 2015:71 s. 292.

⁶⁵ Prop. 2002/03:53 s. 82.

⁶⁶ Prop. 1989/90:28 s.107.

gentemot barnet eller negativt särbehandlar i jämförelse med exempelvis syskon, vilket också är att se som psykisk misshandel.⁶⁷ Gränsdragningen mellan psykisk misshandel och brister i omsorgen är svår, i och med att det i båda fallen många gånger handlar om barn till föräldrar som saknar insikten om vad ett barn är och hänsynen till barnets behov.⁶⁸

Det är inte ovanligt att våld förekommer i hemmet men att våldet ifråga inte är riktat gentemot barnet. Barn som växer upp och vistas i hem där våld förekommer anses också utsättas för psykisk misshandel genom att behöva bevittna det våld som förekommer i hemmet.⁶⁹ Vidare växer både pojkar och flickor upp under olika värderingar och normer i hemmet som kan ses som hedersförtryck. För flickor är det vanligt att växa upp under patriarkala värderingar som hindrar deras utveckling. Barn som utsätts för detta kan anses vara i behov av skydd och stöd på grund av psykisk misshandel.⁷⁰

4.2.1.2 Otillbörligt utnyttjande

Med otillbörligt utnyttjande avses bland annat att minst en av föräldrarna utnyttjar ett barn sexuellt eller i pornografiskt syfte.⁷¹ Barn som tvingas utföra ansträngande arbete eller har ett för stort självständigt ansvar för en förälder eller ett syskon i sådan utsträckning att det innebär en påtaglig risk för barnet, anses också utsättas för otillbörligt utnyttjande. Likväl är gränsen för vad som är otillbörligt utnyttjande och brister i omsorgen svår att dra, sett till att barn som på ett otillbörligt sätt utnyttjas många gånger inte heller får nödvändig omsorg gentemot sin ålder och sina behov. Otillbörligt utnyttjande i det avseendet behöver inte vara medvetet från vårdnadshavaren. Barn i för ung ålder kan exempelvis helt enkelt inte förmå att ta det ansvar som föräldern förväntar av dem och ett rollbyte med en förälder är inte positivt för barnets utveckling.⁷² En situation där barnet otillbörligt utnyttjas måste kopplas till en vårdnadshavare för att det ska kunna utgöra en grund för ett omhändertagande. Det måste alltså vara en av vårdnadshavarna som utsätter barnet för exempelvis ett sexuellt övergrepp, annars kan

---

⁶⁷ SOU 2015:71 s. 293.

⁶⁸ Prop. 2002/03:53 s. 82.

⁶⁹ A.st.

⁷⁰ A.st.

⁷¹ SOU 2015:71 s. 294.

⁷² A.st.

oförmågan att skydda barnet många gånger angripas genom rekvisitet ”brister i omsorgen”.⁷³

4.2.1.3 *Brister i omsorgen*

Rekvisitet brist i omsorgen omfattar situationer då ett barn utsätts för någon form av vanvård eller misskötsel i exempelvis hygien, kläder eller kosthållning. Likt de redovisade rekvisiten ovan ska även dessa brister i den materiella omsorgen innebära att barnets hälsa riskeras eller att barnet inte får det skydd som hen är i behov av sett till hens ålder.⁷⁴ Föräldrarna har också ett ansvar för att barnet ska behandlas adekvat sett till dess ålder. Stora barn ska inte behandlas som små barn, då det hindrar deras utveckling. Likaså kan för lite omsorg i förhållande till barnets ålder också innebära att det brister i omsorgen. Rekvisitet anses vara uppfyllt även när ansvaret för barnet överläts till någon annan som inte kan försäkra barnet en trygg uppväxtmiljö och föräldrarna inte avlägsnar barnet från den miljön.⁷⁵ Faktorer som konstanta byten av bostad, olika miljöer och ständigt nya personer som har hand om barnet fråntar hen möjligheten till kontinuitet, trygghet och anknytning till vuxna och resulterar därför också i brister i omsorgen.⁷⁶ Föräldrar har även ett ansvar för att se till att barnet tillgodoses lämplig sjukvård. I de fall barnets föräldrar exempelvis inte följer läkarnas rekommendationer om sjukhusvistelsen, vägrar blodtransfusion eller barnpsykiatrisk utredning kan barnet bli föremål för ett LVU-omhändertagande.⁷⁷

4.2.1.4 *Något annat förhållande i hemmet*

Rekvisiten ovan är inte heltäckande för samtliga situationer som ett barn i behov av vård kan befinna sig i. Därför finns ytterligare ett rekvisit i bestämmelsen, tänkt att täcka de situationer som inte omfattas av rekvisiten ovan. Detta rekvisit är ”något annat förhållande i hemmet”. Även detta ska innebära en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas. Exempel på situationer som täcks av detta rekvisit är när en

---

⁷³ Kaldal, Anna. *Parallella processer – En rättsvetenskaplig studie av riskbedömningar i vårdnads- och LVU-mål*. 1 uppl. Stockholm: Jure förlag, 2010, s. 288.

⁷⁴ Prop. 1989/90:28 s. 65.

⁷⁵ A.prop. s. 108.

⁷⁶ SOU 2015:71 s. 295.

⁷⁷ Se RÅ 1995 ref. 39 och RÅ 1996 ref. 61.

förälder inte alls knyter an till sitt barn.⁷⁸ Praxis har även framhållit att en tillräckligt allvarlig konflikt mellan en förälder och ett barn kan utgöra grund för vård enligt LVU. Av praxis framkommer även att den påtagliga risken för den unges hälsa eller utveckling ska bedömas objektivt.⁷⁹ Omständigheterna som innebär en påtaglig risk för den unges hälsa eller utveckling behöver inte vara orsakade av vårdnadshavaren. Dock har vårdnadshavaren ett ansvar att se till att barnet inte utsätts för missförhållanden, övergrepp, vanvård med mera av andra. Underlåter eller brister vårdnadshavaren i sitt ansvar kan skadan barnet utsätts för knytas till vårdnadshavaren.⁸⁰

4.2.2 Påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas

Med hälsa eller utveckling avses den unges fysiska eller psykiska hälsa, eller den sociala, känslomässiga alternativt intellektuella utvecklingen.⁸¹ Att något av ovanstående rekvisit ska medföra en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas innebär inte att problem hos föräldrarna eller den unge i sig medför att den unge behöver omhändertas. Vad som är avgörande är om följderna som följer av problemen påverkar barnet i den utsträckning som avses i LVU.⁸² Huruvida föräldrarnas problem innebär någon påverkan på barnet får ställas i relation till de grundläggande behov som barn har rätt att få tillgodosedda av sina vårdnadshavare enligt 6 kap. 1 § FB.

Vad gäller tidpunkten för när den påtagliga risken ska föreligga träder aktualitetsprincipen in, vilket innebär att det ska röra sig om en klar och konkret risk för skada.⁸³ Rekvisiten ska vara uppfyllda vid tiden för beslutet. Riskfaktorerna som ger upphov till vårdbehov måste alltså vara både reella och aktuella.⁸⁴

4.2.3 Samtycke

Det sista rekvisitet som ska vara uppfyllt för ett omhändertagande med stöd av LVU är att det inte ska föreligga nåt samtycke till vården. Utgångspunkten för socialtjänstens

---

⁷⁸ SOU 2015:71 s. 297.

⁷⁹ RÅ 1990 ref. 97 och HFD 2012 not. 31.

⁸⁰ Prop. 1989/90:28 s. 108.

⁸¹ SOU 2015:71 s. 311.

⁸² Prop. 1989/90:28 s. 62, 63 och 107 f. samt HFD 2011 ref. 6.

⁸³ Prop. 1989/90:28 s. 62.

⁸⁴ Forsman, Maria. *Rättsliga ingripanden vid föräldrars våld och övergrepp mot barn*. 1 uppl. Stockholm: Nordstedts Juridik AB, 2013, s. 135.

arbete är att det ska ske frivilligt. Utredningar och insatser såsom placeringar utanför hemmet ska ske i konsensus med de som berörs, det vill säga den unge samt dennes vårdnadshavare.⁸⁵ Under vissa förutsättningar ges dock socialtjänsten utrymme att utan samtycke ingripa mot vårdnadshavares och den unges vilja för att ge denne nödvändigt skydd. Detta blir aktuellt när de frivilliga insatserna inte är möjliga eller tillräckliga, och de kringliggande omständigheterna för den unge bedöms vara allvarliga och som ger upphov till negativ utveckling för den unge.⁸⁶ Gränsdragningen för frivillig och ofrivillig vård kan uppfattas som tydlig i den rättsliga regleringen. I praktiken är gränsdragningen inte så tydlig som rätten kan påstås förutsätta i teorin. Det är inte alltid uppenbart vad de enskilda som berörs vill, förmår och begriper. Det är inte heller enkelt att fastställa vad som omfattas av ett samtycke och vad som kan genomföras på frivillig väg.⁸⁷ Även i de fall då samtycke föreligger men det kan befaras att det inte är tillförlitligt, kan vård enligt LVU bli aktuellt.⁸⁸

Samtyckeskonstruktionen har till innebörd att frivilliga insatser ska prioriteras framför tvångsinsatserna. Det finns ett glapp mellan de frivilliga insatserna enligt SoL och tvångsinsatserna enligt LVU. Om rekvisiten i LVU inte är uppfyllda kan vårdnadshavarna avvisa de frivilliga åtgärderna, vilket socialtjänsten då måste acceptera även om situationen i sig är allvarlig. Tvångsvårdsingripanden enligt LVU kan enbart ske när det är så pass allvarligt som LVU föreskriver. Allt dessförinnan ska ske på frivillig väg varför vårdnadshavarna kan avvisa insatserna innan tvångsvården.⁸⁹ Situationer som är så pass allvarliga som LVU föreskriver och som ger upphov till placering utanför hemmet kan däremot ges genom frivillig vård förutsatt att vårdnadshavarna samtycker till placering. Ingripanden genom LVU får alltså bara ske när situationen är just så allvarlig som LVU föreskriver och rekvisiten i 2 och/eller 3 §§ LVU är uppfyllda, och samtycke till vård från de berörda saknas.⁹⁰ Bestämmanderätten kvarstår hos vårdnadshavarna vid frivillig vård och placeringen kan när som helst upphöra på deras

---

⁸⁵ Jfr. 3 kap. 5 § SoL och 1 § LVU.

⁸⁶ Leviner, Pernilla och Lundström, Tommy, Om tvångsomhändertagande av barn – en inledning. I *Tvångsvård av barn och unga*, Leviner, Pernilla och Lundström, Tommy (red.), 19-40. 2 uppl. Stockholm: Wolters Kluwer Sverige AB, 2017, s. 25.

⁸⁷ Leviner och Lundström, s. 25.

⁸⁸ SOU 2000:77 s. 103.

⁸⁹ Leviner m.fl., s. 129.

⁹⁰ A.st.

begäran. Vid tvångsvård övergår bestämmanderätten istället till socialnämnden samt de som faktiskt har hand om barnet.⁹¹

4.3 Uppföljning av vård - överväganden och omprövning av vården

Enligt 13 § första stycket LVU har socialnämnden en lagstadgad skyldighet att minst en gång var sjätte månad överväga om vård enligt LVU fortfarande behövs och hur vården bör inriktas och utformas.⁹² Bestämmelsen är enbart tillämplig på miljöfallen i 2 § LVU. Ett övervägande är inte mer än information till socialnämnden, det är inget formellt förfarande. Detta då en formell och obligatorisk prövning varje halvår i miljöfallen eventuellt skulle skapa en oro och otrygghet hos samtliga inblandade, särskilt för den unge som skapat sig en anknytning till familjehemmet och tvingas invänta en avstämning var sjätte månad. Det skulle motverka ändamålet vilket är att tillgodose den unge trygga och stabila förhållanden.⁹³ Om socialnämnden landar i att det finns anledning att tvivla på om vården ska fortsätta ska frågan tas upp till en formell omprövning.⁹⁴

Omprövning ska ske när det rör sig om beteendefall i 3 §⁹⁵ eller när socialnämnden beslutar, efter ett övervägande, att det finns anledning att ifrågasätta om vården ska fortsätta.⁹⁶ Eftersom en omprövning landar i ett formellt beslut är det även överklagbart.⁹⁷ Det är av stor vikt att socialnämnden förhåller sig till tidsfristerna som följer av lagen, även om det inte följer någon konsekvens för socialnämnden om de inte håller sig inom tidsfristerna. Detta då en regelbunden omprövning tillförsäkrar barnet rättssäkerhet och tillvaratar barnets integritet sett till att barn som inte längre har något skyddsbehov, inte bör vara föremål för något så ingripande som tvångsvård.⁹⁸ Omprövning av den vård som sker utanför hemmet med stöd av LVU kan vidare ske på begäran av vårdnadshavarna, vilket då kallas för en hemtagningsbegäran. Detta

---

⁹¹ 11 § LVU.

⁹² 13 § första stycket LVU.

⁹³ Prop. 1989/90:28 s. 76.

⁹⁴ Jfr. 13 § andra stycket LVU och 41 § första stycket LVU.

⁹⁵ 13 § andra stycket LVU.

⁹⁶ Jfr. 13 § andra stycket LVU och SOSOFS 1997:15 s. 67.

⁹⁷ 41 § första stycket andra punkten LVU.

⁹⁸ Mattsson, Titti. *Barnet som subjekt och aktör: en rättslig studie om barn i familjehem*. 1 uppl. Uppsala: Iustus, 2006, s. 195 f.

förfarande följer den vanliga omprövningen i 13 § andra stycket LVU.⁹⁹ Socialnämnden ska vid en hemtagningsbegäran inleda en utredning om hemtagning i enlighet 11 kap. 1 § SoL. Utredningen ska fastställa barnets behov och vårdnadshavarnas möjlighet att tillgodose dessa behov samt beakta andra faktorer som kan vara av vikt för bedömningen.¹⁰⁰

4.4 Upphörande av vård, 21 § LVU

Socialnämnden, som bestämmer om den nödvändiga vården och ansvarar för den unge när denne vårdas med stöd av LVU, ska se till att vården inte pågår längre än nödvändigt med hänsyn till omständigheterna. Nämnden ska besluta om att avsluta vården när det inte längre finns ett behov av att tillämpa de särskilda befogenheter som lagen ger nämnden.¹⁰¹ Huruvida vården ska upphöra eller inte ska kopplas till det behandlingsbehov som ursprungligen gav upphov till omhändertagandet. När detta behandlingsbehov har upphört ska LVU-vården likaså upphöra och avslutas. Samma rekvisit som prövas när vården initieras prövas även när vården ska upphöra. För barn som vårdas enligt 2 § LVU innebär det att vården upphör när det inte längre finns brister i omsorgen som inneburit en påtaglig risk för att den unges hälsa och utveckling skadas, samt att vårdbehovet upphört.¹⁰² Vidare ska vården även upphöra om fortsatt vård i frivilliga former kan ges. Att upphörande av vård enbart ska relateras till huruvida vårdbehovet fortfarande finns kvar kan ses som en snäv tolkning. HFD (tidigare Regeringsrätten) har i RÅ 1987 ref. 123 uttryckt att det faktum att ett barn som omhändertagits kan känna en oro inför att lämna familjehemmet och riskerar att ta skada av en förflyttning inte ska beaktas vid bedömningen av upphörande av vård. En sådan omständighet ska istället tas hänsyn till vid prövningen om flyttningsförbud.¹⁰³

Socialstyrelsen gör en något annorlunda tolkning av bestämmelsen än förarbetena, nämligen att prövningen av upphörande av vård ska ske i två delar. Första delen är att

---

⁹⁹ Clevesköld, Lars. Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga 13 §. Karnov lagkommentar (JUNO).

¹⁰⁰ Leviner, s. 131.

¹⁰¹ Jfr. 21 § LVU och prop. 1979/80:1 s. 587 f.

¹⁰² Lönnheim, Charlotte. Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga 21 §. Lexino lagkommentar (JUNO).

¹⁰³ RÅ 1987 ref. 123.

hemförhållandena ska vara sådana att vård utanför hemmet inte längre är behövligt. Andra delen är att ett eventuellt särskilt vårdbehov som barnet har ska kunna tillgodoses av vårdnadshavaren. Detta med tanke på att även om hemförhållandena är sådana att vård utanför hemmet inte längre är nödvändigt, kan barnet ha behov som vårdnadshavaren måste ha en insikt om och kunna tillgodose. Hemmiljön måste enligt socialtjänsten ha stabiliserats för att en hemflytt ska bli aktuell och en prövning om detta får aldrig göras schablonmässigt.¹⁰⁴

4.4.1 Återförening med föräldrarna

När beslut fattas med stöd av LVU ska socialnämnden beakta principen om barnets bästa och återföreningsprincipen. Det är därför av stor vikt att barnet, under tiden hen vårdas utanför hemmet, bibehåller en kontakt och relation till föräldrarna för att underlätta återföreningen för barnet.¹⁰⁵ Vikten av att barnet upprätthåller en kontakt med sina föräldrar tar uttryck på flera sätt i lagstiftningen.¹⁰⁶ Vid vård med stöd av LVU stadgas i 14 § LVU att socialnämnden ansvarar för att den unges behov av umgänge med föräldrar och vårdnadshavare så långt som möjligt tillgodoses. Praxis har fastställt att återförening med föräldrarna sker när vården upphör och omständigheterna tillåter. Vidare ska återföreningen även ha förberetts dessförinnan, vilket innebär att ändamålsenliga förberedelser i form av besök mellan barnet och föräldrarna ska ha genomförts.¹⁰⁷ Förberedelserna kan ta olika lång tid sett till att dessa kan ålägga socialnämnden insatser som är både omfattande och långvariga.¹⁰⁸

4.4.2 HFD 2012 ref. 35

Fallet berör en flicka som redan i tvåveckorsåldern, år 2007, blev omedelbart omhändertagen enligt LVU på grund av en anmälan och utredning om misstänkt misshandel. Anmälan gjordes av en överläkare inom hälso- och sjukvården. Anmälan innehöll information om att flickan hade både färska och äldre skelettfrakturer, skallfraktur och sannolik blödning i hjärnan.¹⁰⁹ Förutom anmälan av överläkare

---

¹⁰⁴ SOU 2015:71 s. 602.

¹⁰⁵ A.bet. s. 521.

¹⁰⁶ Jfr. Art. 3 barnkonventionen, 6 kap. 2a andra stycket FB, 6 kap. 1 § tredje stycket SoL.

¹⁰⁷ RÅ 1998 ref. 79.

¹⁰⁸ SOU 2015:71 s. 597.

¹⁰⁹ Länsrätten i Stockholm 2007-12-12, mål nr 22519-07 och 24533-07.

hänvisades det i domen även till läkar- och rättsintyg som beskrev att flickans sammantagna skadebild starkt talade för upprepat trubbigt uppsåtligt våld och skakningar. Flickans föräldrar som var misstänkta för misshandeln häktades och flickan placerades då i ett jourhem tillsammans med sin tvååriga bror. Föräldrarna hävdade att skadorna uppkommit på annat sätt, men pappan kom att dömas för grov misshandel medan mamman friades.

Förvaltningsrätten fattade beslut om att flickan skulle vårdas med stöd av LVU sett till den påtagliga risk för misshandel som förelåg vid tillfället. Vad gällde flickans tvååriga bror avslag kammarrätten ansökan om fortsatt vård vilket senare inte heller kom att överklagas av socialnämnden.¹¹⁰ Föräldrarna motsatte sig socialnämndens yrkanden och grunder och hävdade att andra förklaringar låg bakom skadorna, samt att det inte rörde sig om misshandel. Mamman uppgav i samtliga processer att hon inte visste hur skadorna uppkommit då hon vare sig sett eller hört någonting, men att hon godtog skuldbedömningen av pappan och att han dömdes för grov misshandel. Flickan placerades på ett familjehem när hon var åtta månader och var placerad där fram till att vården upphörde. År 2010 började pappan avtjäna sitt fängelsestraff och i samband med det ansökte mamman om skilsmässa samt ensam vårdnad, vilket rätten beslutade om då pappan inte motsatte sig det. Vid samma tidpunkt begärde mamman att vården av flickan skulle upphöra. Socialnämnden beslutade att vården skulle fortgå vilket mamman överklagade och förvaltningsrätten fattade sitt beslut i linje med socialnämndens önskan, det vill säga att vården skulle fortgå. Domen överklagades av mamman och i kammarrätten beslutade rätten att vården skulle upphöra, något som kom att överklagas av socialnämnden, barnets ställföreträdare och det offentliga biträdet.

Utöver prövningen av upphörande av vård prövade förvaltningsrätten och kammarrätten frågan om flyttningsförbud enligt 24 § LVU, det vill säga beslut om att vårdnadshavaren inte får flytta barnet från familjehem även om hen inte vårdas med stöd av LVU. Förvaltningsrätten ansåg att flickan inte skulle flyttas från familjehemmet medan kammarrätten ansåg att grund för flyttningsförbud inte förelåg. Orsaken till denna bedömning bedömdes vara att det inte visats tillräcklig tydlighet vad gäller att en

---

¹¹⁰ Kammarrätten i Stockholm 2008-04-21, mål nr 29-08.

successiv hemflytt, som mamman samtyckte till, skulle vara skadlig för flickan. Inte heller hade den konkreta risk som flickan skulle komma att utsättas för vid en successiv hemflytt tydliggjorts.¹¹¹

HFD meddelade prövningstillstånd och fastställde att vården skulle upphöra. Domskälen som låg till grund för domslutet var att de ursprungliga förhållandena för omhändertagandet hade förändrats. Mamman bodde inte längre med pappan som var dömd för grov misshandel och hon hade vid denna tidpunkt även ensam vårdnad. HFD ansåg även att det inte fanns något stöd för att mamman saknade förmågan att tillgodose flickans behov på ett sätt som inte innebar en risk för barnets hälsa och utveckling. Det fanns därmed ingen grund för att vården skulle fortsätta med stöd av LVU. Socialnämnden gjorde även gällande att en separation från familjehemsföräldrarna skulle riskera flickans hälsa och utveckling då hon var tryggt anknuten till familjehemsföräldrarna. HFD hänvisade då till möjligheterna till flyttningsförbud och vårdnadsöverflyttning och hävdade att lagstiftaren har tillhandahållit socialnämnden flera verktyg för att tillgodose barnets behov av kontinuitet i de olika situationerna som kan uppstå efter ett omhändertagande enligt LVU. Mot bakgrund av det beslutade HFD att den risk för skada som en separation från ett familjehem kan medföra för den unge inte ska vägas in i bedömningen av om vård enligt LVU ska upphöra.¹¹²

---

¹¹¹ Kammarrätten i Stockholm 2013-02-07, målnr 7957-12.

¹¹² HFD 2012 ref. 35.

5 Barnets bästa

5.1 Inledning

Barnets bästa är en central grundpelare inom all myndighetsutövning som involverar barn. En beståndsdel i konstruktionen av barnets bästa är kontinuitet, vilket även var ett argument till varför socialnämnden yrkade på fortsatt vård för Lilla hjärtat. Vid upphörande av vård kolliderar inte sällan intresset av att barnet ska återförenas med sina föräldrar med motstående intressen såsom att tillförsäkra barnet kontinuitet och stabilitet i sin tillvaro, oberoende av om det som föranledde tvångsvården inte längre föreligger. Vidare har HFD fastslagit att barnets bästa i form av kontinuitet inte ska beaktas vid en prövning om upphörande av vård.¹¹³ Det är därmed inte sagt att barnets behov av kontinuitet är rättsligt oväsentligt. Tvärtom har HFD fastslagit att ett sådant behov och intresse ska beaktas inom ramen för flyttningsförbud eller vårdnadsöverflyttning. I följande avsnitt behandlar jag barnets bästa och barnets behov av kontinuitet, men även vad flyttningsförbud eller vårdnadsöverflyttning betyder och innebär. Utformningen av flyttningsförbud eller vårdnadsöverflyttning är av relevans för uppsatsens undersökning av varför socialnämnden inte går den väg som HFD hänvisat till i fall som dessa där vård med stöd av LVU inte längre är motiverat.

5.2 Barnkonventionen

Den 1 januari 2020 blev FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) svensk lag. Tidigare hade Sverige enbart ratificerat konventionen. Beslutet innebar ett starkare incitament för domstolar och övriga beslutande myndigheter att beakta de rättigheter som uppställs i barnkonventionen. Vidare innebar inkorporeringen av barnkonventionen också till ett synliggörande av barnets rättigheter.¹¹⁴

”Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa...”¹¹⁵

---

¹¹³ HFD 2012 ref. 35.

¹¹⁴ Arbetsmarknadsdepartementet. Barnkonventionen som svensk lag, 2020.

<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/barnkonventionen-som-svensk-lag/> (Hämtad 2020-09-22).

¹¹⁵ Artikel 3 Barnkonventionen.

Artikel 3.1 i barnkonventionen reglerar principen om barnets bästa, som är en av dess viktigaste grundsatser. Konventionen definierar barn som personer under 18 år.¹¹⁶ Tanken med principen om barnets bästa i barnkonventionen är att den dels ska användas som en allmän princip som ska präglade lagstiftningen, myndighetsbeslut med mera, och dels för att tolka och ge konventionens andra artiklar en innebörd. Rättigheten som barn erhåller genom artikel 3 i barnkonventionen ska garanteras i alla beslut och åtgärder som direkt eller indirekt påverkar barn. Barnets bästa ska alltid sättas i främsta rummet vid varje åtgärd som vidtas och som påverkar barn. Med åtgärder avses även överksamhet och underlåtenhet, det vill säga att låta bli att agera när ett barn är i behov av skydd.¹¹⁷

Konventionen har fastslagit följande faktorer som relevanta vid en bedömning om barnets bästa: barnets identitet, bevarandet av familjemiljön och upprätthållandet av relationer, omsorg, skydd och säkerhet, utsatthet, rätt till hälsa och utbildning.”¹¹⁸ Bedömningen och fastställandet av barnets bästa sker i två steg: 1) bedömningen av barnets bästa handlar om att granska och värdera underlaget för att fatta ett beslut i en särskild situation för ett barn, något som görs av personal och med barnets medverkan. 2) fastställandet av barnets bästa utgörs av den formella processen; ett kontrollerat förfarande vars syfte är att fastställa barnets bästa med bedömningen i steg 1 som grund. Steg 1 (bedömningen) ska göras utifrån varje enskilt fall med utgångspunkt i de aktuella specifika omständigheterna i det enskilda fallet. Med omständigheter avses de individuella egenskaperna hos barnet såsom ålder, kön, mognad eller andra egenskaper som tillskrivs minoriteter såsom funktionsnedsättning.¹¹⁹

Sammanfattningsvis betonar barnrättskommittén att begreppet barnets bästa består av tre delar: en materiell rättighet, en grundläggande rättslig tolkningsprincip och ett tillvägagångssätt. Den materiella rättigheten innebär att barn har rätt att få sitt bästa satt i främsta rummet vid en intresseavvägning i beslut som gäller barnet, samt en garanti att barnets bästa alltid ska tillämpas när ett beslut kring barnet fattas. Barnets bästa som grundläggande tolkningsprincip implicerar att i en situation där en rättsregel kan tolkas

---

¹¹⁶ FN:s barnrättskommitté. *Om barnets rätt att få sitt bästa i främsta rummet*. Allmän kommentar No. 14. Översatt mars 2014. 2013, s. 8.

¹¹⁷ A.st.

¹¹⁸ A.a. s. 14-18.

¹¹⁹ A.a. s. 13.

på olika sätt, ska den tolkning som tillgodoser barnets bästa i störst utsträckning, ha företräde. Vad gäller tillvägagångssättet handlar det om att bedömningen och fastställandet av barnets bästa kräver ett rättssäkert förfarande. Detta genom att beslutsförfarandet, vid beslutsfattande som påverkar ett enskilt barn eller barn i allmänhet, ska innehålla en utredning av positiva eller negativa konsekvenser för barnet eller barnen. Motiveringen till beslut som fattas måste även innehålla uttrycklig hänsyn till barnets bästa, det vill säga hur de definierat barnets bästa i det enskilda fallet samt vad det grundats på.

5.3 Svensk rätt

Vad som är ett barns bästa enligt svensk rätt är svårt att definiera eller ge ett bestämt och enhetligt svar på. Barnets bästa är mer en rättslig målsättning som myndigheter eftersträvar att uppnå i beslut och åtgärder som vidtas. Innebörden av denna rättsliga målsättning varierar över tid och är avhängig av vilket samhälle den tillämpas i. Barnets bästa är att se som ett kulturellt och socialt bestämt begrepp. Dess innebörd och innehåll ges därför mot bakgrund av samhällets syn på barn och barns behov vid det aktuella tillfället.¹²⁰

Begreppet barnets bästa är vanligt förekommande i svensk lagstiftning, bland annat i SoL och LVU. Bestämmelserna i respektive lagstiftning är dock inte identiska. 1 kap. 2 § SoL lyder som följer: *”När åtgärder rör barn skall det särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver”*. Förarbetena ger inte någon djupare definition av barnets bästa utan hävdar istället att begreppet är relativt och har olika betydelse för olika personer avhängigt hur barnets behov uppfattas. Barnets bästa förändras i takt med den kunskap och de värden som råder i samhället.¹²¹ Vad gäller LVU regleras barnets bästa i 1 § femte stycket LVU: *”Vid beslut enligt denna lag skall vad som är bäst för den unge vara avgörande”*. I SoL ska barnets bästa tas hänsyn till vilket lämnar utrymme för andra intressen att också beaktas, medan det i LVU är barnets bästa som är det ensamt avgörande intresset. Diskrepansen mellan SoL och LVU beror på att åtgärder enligt LVU endast berör utsatta barn, varför andra intressen inte ska ges lika stort utrymme vid

---

¹²⁰ Singer, Anna. *Barnets bästa – Om barns rättsliga ställning i familj och samhälle*, 7 uppl. Stockholm: Nordstedts juridik, 2019, s. 22.

¹²¹ Prop. 1996/97:124 s. 100.

beslutsfattande. Dock ges barnets bästa inte någon innebörd i förarbetena till 1 § femte stycket LVU heller. Barnets bästa får i stället sin mening och betydelse i den enskilda situationen och kontexten.¹²²

Det subjektiva begreppet har alltså en oklar innebörd och begreppet bestäms genom en proportionalitetsprövning av de åsikter och bedömningar som råder i ett enskilt fall om ett enskilt barn. Det kan därav inte kan krävas att handläggare eller beslutsfattaren tillämpar någon likabehandling.¹²³ Mot bakgrund av detta har socialnämnden vägledande dokument i sitt arbete, såsom exempelvis Barnombudsmannens dokument ”Prövning av barnets bästa, ett stödmaterial för beslutsfattare och tjänstepersoner”¹²⁴ som är ett stödmaterial för beslutsfattare och tjänstepersoner. Vidare finns även Barns behov i centrum som skapar struktur och systematik i arbetet hos socialnämnden.¹²⁵

5.4 Kontinuitetsprincipen

Vid en bedömning om barnets bästa tas flera faktorer i beaktning, såsom risken att barnet far illa samt behovet av en god kontakt med föräldrarna. Praxis har dock utvecklat barnets bästa och likaså även faktorer samt omständigheter som ska beaktas när barnets bästa ska fastställas, såsom att barnet inte ska ryckas från sin trygga miljö och utsättas för större omställningar. Det är detta som är kontinuitetsprincipen, även kallad status quo-principen. Syftet med principen är att barnet ska tillgodoses stabilitet, kontinuitet och anknytning. En förflyttning av barnet från barnets invanda miljö och fungerande ordning till en ny främmande miljö kan vara skadligt för barnet.¹²⁶ Barn behöver relationer till människor som förstår deras behov och det är därför av stor vikt att barnet får möjlighet att upprätthålla och bevara dessa relationer som ger barnet en trygghet, utan att de abrupt eller upprepat avbryts.¹²⁷

---

¹²² Mattsson, Titti. *Barnet som subjekt och aktör: en rättslig studie om barn i familjehem*. 1 uppl. Uppsala: Iustus, 2006, s. 84.

¹²³ Mattsson, *Barnet som subjekt och aktör: en rättslig studie om barn i familjehem*, s. 84.

¹²⁴ Barnombudsmannen. *Prövning av barnets bästa – ett stödmaterial för beslutsfattare och tjänstepersoner*. 2018.

¹²⁵ Socialstyrelsen. Barns behov i centrum, BBIC. 2019. <https://www.socialstyrelsen.se/stod-i-arbetet/barn-och-unga/barn-och-unga-i-socialtjansten/barns-behov-i-centrum/> (Hämtad 2020-09-23).

¹²⁶ Singer, s. 155 f.

¹²⁷ SOU 2005:43 s. 103.

Principen om kontinuitet kan på ett negativt sätt begränsa barnets chanser till en god kontakt med en förälder, varför kontinuitetsprincipen och barnets rätt till umgänge är två intressen och målsättningar som vägs mot varandra. Domstolar gör inte sällan i vårdnadstvister en avvägning mellan fördelarna för barnet att bo hos den förälder som främjar umgänge med den andre föräldern, och de olägenheter som en omflyttning till en ny miljö kan föra med sig. Detta medför att föräldern med vårdnaden kan försvåra barnets umgänge med den andre föräldern och på så vis dra nytta av kontinuitetsprincipens tillämpning genom att skapa förutsättningar som ger föräldern ensam vårdnad om barnet.¹²⁸

Kontinuitetsprincipen blir aktuell när barn och unga placeras i familjehem i ett tidigt skede i livet och den eller de biologiska föräldrarna gör en hemtagningsbegäran efter flera år. Detta var fallet för Lilla hjärtat, som placerades med stöd av LVU redan vid födseln. Frågan om barnet mår bäst av att återförenas med sina biologiska föräldrar vägs mot om det är barnets bästa att ryckas ifrån den trygghet, kontinuitet och de relationer som har byggts upp i familjehemmet under åren barnet har bott där. Socialnämnden kan i situationer komma fram till att det är för barnets bästa att bo kvar i familjehemmet och behålla status quo, trots att vårdbehov med stöd av LVU inte längre föreligger. HFD har då, som tidigare nämnt, hänvisat till bestämmelserna om flyttningsförbud eller vårdnadsöverflyttning istället för fortsatt vård¹²⁹, varför jag nedan kommer att redogöra för dessa två alternativ.

5.5 Flyttningsförbud

Flyttningsförbud blir aktuellt när vårdnadshavarna begär hem barnet och det inte längre finns stöd för vård enligt LVU och LVU-beslutet därför upphävs.¹³⁰ Flyttningsförbud kan aktualiseras även vid frivilliga placeringar enligt SoL. Ett flyttningsförbud innebär att socialnämnden i domstol ansöker om att förbjuda vårdnadshavaren att ta den underårige från familjehemmet.¹³¹ Förbudet meddelas av förvaltningsrätten och kan komma att vara tidsbegränsat eller tillsvidare, men om det står klart att barnet inte kan

---

¹²⁸ Singer, s. 156 f.

¹²⁹ HFD 2012 ref. 35.

¹³⁰ Singer, s. 261.

¹³¹ 24 § LVU.

flytta hem bör en vårdnadsöverflyttning övervägas, något jag redogör för nedan. Trots att det inte finns någon gräns för hur länge flyttningsförbudet får gälla, ska socialnämnden minst en gång var tredje månad överväga sådana beslut.¹³² Ändamålet med flyttningsförbud är att hindra att barnet tas hem för abrupt eller vid en opassande tidpunkt, varför flyttningsförbud kan ge barnet en möjlighet att vänja sig vid en omflyttning.¹³³ Som nämnts i avsnitt 4.4.1 ska en återförening med föräldrarna ha förberetts innan i form av umgänge mellan barnet och föräldrarna. I vissa fall kan det ändå anses vara skadligt för barnet att förflyttas från familjehemmet varför flyttningsförbud enligt 24 § LVU är ett alternativ. Det ger barnet möjlighet att återknyta till föräldrarna innan barnet flyttar hem och på så vis tillvaratas barnets bästa. Flyttningsförbud ses med andra ord som en tillfällig möjlighet att tillgodose barnets behov i en intressekonflikt mellan barn och föräldrar. Föräldrarnas intresse i att få hem barnet ska ge vika för barnets bästa och intresset av att hen inte abrupt ska ryckas från sin trygghet. Under tiden ska dock socialnämnden arbeta för återförening.¹³⁴ En sådan ansökan prövas av domstolen, men socialnämnden kan dock själva meddela ett tillfälligt flyttningsförbud.¹³⁵

Förutsättningarna för flyttningsförbud är att det föreligger en påtaglig risk för barnets hälsa eller utveckling om barnet flyttas från familjehemmet. Det är inte tillräckligt att det rör sig om en övergående störning eller annan tillfällig olägenhet. Vidare kan flyttningsförbud inte heller meddelas i förebyggande syfte, utan vårdnadshavaren måste ha uttryckt en vilja och avsikt att flytta hem barnet från familjehemmet. Det ska föreligga en konkret risk för en flytt som innebär allvarlig skada för barnet.¹³⁶ Omständigheter som ska tas i beaktning vid en prövning om flyttningsförbud är barnets utveckling, utvecklingsgrad och egenskaper. Ytterligare faktorer som ska beaktas är den tid som barnet bott i familjehemmet, hur umgänget och kontakten med föräldrarna sett ut, de levnadsförhållanden som barnet befinner sig i och kommer att ha samt barnets vilja.¹³⁷

---

¹³² Cederborg, Ann-Christin och Warnling-Nerep, Wiweka. *Barnrätt – en antologi*. 1 uppl. Stockholm: Nordstedts Juridik AB, 2014, s. 311.

¹³³ Singer, s. 262.

¹³⁴ Mattsson, *Barnet som subjekt och aktör: en rättslig studie om barn i familjehem*, s. 209 ff.

¹³⁵ 27 § LVU.

¹³⁶ Cederborg och Warnling-Nerep, s. 310 f.

¹³⁷ Prop. 1979/80:1 s. 541.

HFD 2011 ref. 13 är ett avgörande om flyttningsförbud som i vissa aspekter liknar avgörandet i avsnitt 4.4.2. I HFD 2011 ref. 13 meddelade HFD flyttningsförbud för en femårig pojke som genom frivillig vård varit placerad i familjehem sedan fem månaders ålder. Mamman ansökte om att pojken skulle flytta hem men innan prövningen i HFD hann socialnämnden ansöka om vårdnadsöverflyttning, något som HFD la stor vikt vid. HFD angav i domskälen att i avvaktan på ett avgörande från allmän domstol vad gäller vårdnadsfrågan ”framstår det som uppenbart att någon förändring i pojkens [egen justering av namnet] boendeförhållanden inte bör ske”.¹³⁸

5.6 Vårdnadsöverflyttning

Överflyttning av vårdnad kan ske på flera grunder enligt FB, men jag kommer enbart att redogöra för den typ av vårdnadsöverflytt som kan aktualiseras i en situation där barnet vårdas med stöd av LVU.¹³⁹ 6 kap. 8 § FB ger socialtjänsten befogenhet att ansöka om överflyttning av vårdnad från vårdnadshavarna, det vill säga de biologiska föräldrarna, till familjehemsföräldrarna. Bestämmelsen är enligt förarbetena avsedd att erbjuda bättre möjligheter att tillförsäkra placerade barn kontinuitet och trygghet. Vårdnadsöverflyttning hindrar att barn som rotat sig och skapat en anknytning till ett familjehem blir flyttade och uppräckta ur den miljö de befunnit sig i en längre tid. Placerade barn finner sig tillrätta och känner en trygghet i familjehemmet varför de kan ha en större känslomässig förankring till familjehemmet än sitt föräldrahem.¹⁴⁰ Likaså kan barn som inte varit placerade under en lång tid vara föremål för vårdnadsöverflyttning om det föreligger mycket allvarliga risker som är bestående för barnet. Det ska röra sig om fall då barnet inte kan återvända till sina föräldrar sett till att de bedöms vara mycket olämpliga och förutsättningarna anses inte kunna förändras. Socialtjänsten kan då väcka talan om överflyttning av vårdnaden från föräldrarna till familjehemmet.¹⁴¹

En ansökan om vårdnadsöverflyttning görs av socialnämnden i allmän domstol. För att ett sådant beslut ska fattas förutsätts att det är ”uppenbart bäst” för barnet att det

---

¹³⁸ HFD 2011 ref. 13. Pojkens namn är i kurisveirngen

¹³⁹ Se 6 kap. 7, 8a och 9 §§ FB.

¹⁴⁰ Prop. 1981:82:168 s. 39 och 70.

¹⁴¹ Cederborg och Warnling-Nerep, s. 314, fotnot 35.

pågående förhållandet, det vill säga boendet i familjehemmet, ska bestå.¹⁴² Vidare har förarbetena lagt vikt vid att barnets umgänge med de biologiska föräldrarna ska beaktas och faktorer som hur etablerat och bundet barnet är till familjehemmet likaså.¹⁴³ Det avgörande är således om det är uppenbart bäst för barnet att bo kvar i familjehemmet och inte huruvida föräldrarna är olämpliga.¹⁴⁴ Domstolen kan utöver vårdnadsfrågan även besluta om umgänget med de biologiska föräldrarna och hur det ska utformas.¹⁴⁵

Möjligheten att ansöka om att vårdnaden ska överflyttas kom att användas i liten utsträckning, varför det år 2003 infördes en skyldighet för socialnämnden att se över om vårdnaden av barn som under tre år varit placerade i samma familjehem bör överflyttas till familjehemsföräldrar.¹⁴⁶ Tidsgränsen bestämdes till tre år mot bakgrund av att de barn som blir kvar länge i vården har placerats mellan åldrarna 0-3 år och tre år är då en lång tid i relation till barnets mognad och ålder.¹⁴⁷ Trots denna reform har ansökningarna om vårdnadsöverflyttning inte varit många. Föräldrarnas inställning har visat sig vara av stor betydelse för huruvida socialnämnden gjort en ansökan eller inte. Detta tyder eventuellt på att en ansökan om vårdnadsöverflyttning påbörjas om de biologiska föräldrarna inte motsätter sig det och barnet har haft en begränsad, icke-fungerande eller icke-existerande kontakt med föräldrarna.¹⁴⁸ Forskaren Titti Mattsson har anfört att potentiella hinder som fastställts av lagstiftaren såsom att barnet har en god och konfliktfri kontakt med föräldrarna under sin tid på familjehemmet, inte ska beaktas i fall där barn varit placerade sedan späldåldern och är uppvuxen i familjehemmet.¹⁴⁹

Det faktum att ett tillfälligt flyttningsförbud meddelats hindrar inte en åtgärd enligt FB. Dock ligger det i sakens natur att en åtgärd enligt FB i form av vårdnadsöverflyttning inte bör prövas förrän frågan om slutligt flyttningsförbud har prövats. Det kan konstateras att vårdnadsöverflyttning enligt 6 kap. 8 § FB är en långtgående insats som

---

¹⁴² 6 kap. 8 § FB.

¹⁴³ Prop. 2002/03:53 s. 86

¹⁴⁴ NJA 1993 s. 666.

¹⁴⁵ Cederborg och Warnling-Nerep, s. 314.

¹⁴⁶ Prop. 2002/03:53 s. 86, 6 kap. 8 § SoL och 13 § LVU.

¹⁴⁷ Prop. 2002/03:53 s. 86.

¹⁴⁸ Jfr. Mattsson, Titti. *Rätten till familj inom barn- och ungdomsvården*. 1 uppl. Malmö: Liber, 2010, s. 13 ff. och 104 f.

¹⁴⁹ Mattsson, *Rätten till familj inom barn- och ungdomsvården*, s. 111.

är ämnad att skydda barn från att ryckas från familjehem som de levt i under en längre tid och som de anser vara sin egen familj. Det innebär samtidigt en avlastning för de biologiska föräldrarna vad gäller ett ansvar som de kanske inte förmår att bära.¹⁵⁰

---

¹⁵⁰ Prop. 1989:82:168 s. 40.

6 Socialnämndens arbete

6.1 Inledning

Förutsättningarna för att kunna vidta åtgärder till skydd för barn påverkas av en mängd ekonomiska och organisatoriska faktorer innefattande kompetens, metoder och system. Socialtjänstens arbete för att skydda barn är även beroende av de rättsliga verktyg de har till sitt förfogande. Dessa verktyg har jag redogjort för ur ett rättsligt perspektiv i avsnitt 5.5 och 5.6. I detta kapitel berör jag bland annat samma verktyg men istället med utgångspunkt i socialtjänstens praktiska arbete kring det. Jag undersöker vad socialtjänsten i sitt arbete har att förhålla sig till och vilka åtgärder som ska vidtas för barn som vårdas med stöd av LVU. Vidare analyserar jag i vilken mån dessa åtgärder präglas av återföreningsprincipen för att i efterföljande diskussion kunna analysera hur det i praktiken påverkar möjligheten att bevara status quo för barnet på det vis praxis¹⁵¹ hänvisat till. Jag utgår som ovan nämnts från Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd, handböcker¹⁵² och övriga vägledande dokument om LVU. Detta kapitel syftar dock till att fokusera på och utgå från socialnämndens arbete i delar som redogjorts för ovan i LVU-processen, samt hur det enligt min egen tolkning förhåller sig till återföreningsprincipen.

6.2 Under vårdens gång

Som ovan nämnt¹⁵³ innehåller LVU bestämmelser om regelbundna överväganden samt omprövningar av om vården fortfarande behövs. Tidpunkten för ett övervägande alternativt en omprövning samt frekvensen av prövningen är beroende av grunden som den unge har givits vård på. Socialnämnden ska noga följa vården för de barn och ungdomar som är placerade för att bevaka att vården inte pågår längre än nödvändigt då socialnämnden ska kunna avsluta vården när den inte längre behövs. Det finns därför lagreglering kring övervägande och omprövning av vård i LVU varav dessa ska ske regelbundet på initiativ av socialnämnden.¹⁵⁴ I de fall socialnämnden i en sådan utredning landar i att vården inte längre behövs, ska barnet enligt lag återförenas med

---

¹⁵¹ Jfr. HFD 2012 ref. 35.

¹⁵² De åsytade handböckerna är följande: "LVU" och "Placerade barn och unga".

¹⁵³ Avsnitt 4.3.

¹⁵⁴ Socialstyrelsen. *Placerade barn och unga – handbok för socialtjänsten*. 2020, s. 262.

föräldrarna.¹⁵⁵ Det finns alltså enligt min bedömning en ständig bakomliggande tanke om att barnet ska återförenas med sina föräldrar så fort som möjligt då behovet av vård enligt lag ska prövas kontinuerligt av socialnämnden. Reglerna kring övervägande och omprövning kan därför anses vara det främsta uttrycket i lagen för återföreningsprincipen. Strävan och målsättningen om återförening är vad som kan tänkas ligga bakom de täta kontrollerna av om vården ska upphöra.

Det faktum att den unge ges vård utanför hemmet innebär inte att det inte finns möjlighet till umgänge med de biologiska föräldrarna. I syfte att på sikt kunna återförena den unge med sina föräldrar måste en nära och god kontakt med föräldrarna upprätthållas under vårdtiden för att en utveckling för barnet ska kunna ske under placeringen utanför hemmet.¹⁵⁶ Det är därför en prioriterad uppgift för socialtjänsten att se till att bevara kontakten mellan det placerade barnet och föräldrar, samt andra närstående.¹⁵⁷ Att barnet placeras utanför det egna hemmet får inte innebära att barnet förlorar sin kontakt med sina biologiska föräldrar. Socialnämndens ansvar sträcker sig till att hjälpa föräldrarna både personligt och ekonomiskt för att umgänge med barnet under dess vårdtid ska kunna aktualiseras. Vidare ska socialnämnden även verka för att familjehemsföräldrarna deltar och bidrar till att en positiv kontakt mellan barnet och de biologiska föräldrarna upprätthålls.¹⁵⁸ Det krävs starka skäl för att socialnämnden ska få inskränka på umgänget mellan barnet och föräldrarna.¹⁵⁹ Den vikt som läggs vid att barnet under vårdtiden ska upprätthålla ett umgänge med sina biologiska föräldrar går att koppla till intentionen om att barn som omhändertas med stöd av LVU förr eller senare ska återförenas med sina föräldrar. Mot bakgrund av återföreningsprincipen och att barnet tids nog ska återförenas med sina föräldrar, arbetar socialnämnden strikt efter att bevara umgänget mellan barnet och de biologiska föräldrarna. Synsättet som präglar den svenska lagstiftningen, det vill säga att barnet ska bibehålla en regelbunden och tät kontakt med sina biologiska föräldrar under placeringstiden, har också stöd i internationell rätt.¹⁶⁰ Artikel 9.3 i barnkonventionen fastställer att staten ska respektera rätten för det barn som är skilt från

---

¹⁵⁵ 21 § LVU.

¹⁵⁶ Socialstyrelsen. *LVU – handbok för socialtjänsten*. 2020, s. 166.

¹⁵⁷ Socialstyrelsen. *Placerade barn och unga – handbok för socialtjänsten*. 2020, s. 212.

¹⁵⁸ A.a. s. 196.

¹⁵⁹ Socialstyrelsen. *Barn i familjehem - umgänge med föräldrar och andra närstående*. 2020, s. 45.

¹⁶⁰ Socialstyrelsen. *Placerade barn och unga – handbok för socialtjänsten*. 2020, s. 195.

minst en av föräldrarna att regelmässigt upprätthålla ett personligt förhållande till och direkta kontakter med båda föräldrarna, utom då detta strider mot barnets bästa.¹⁶¹ Vidare regleras rätten till skydd för familjeliv även i artikel 8 i Europakonventionen däri avgöranden i Europadomstolen stadgat att umgänge med ett barn som är under tvångsvård är en kvarstående rättighet för såväl barnet som för föräldrarna. Det innebär dock inte att inskränkningar och umgängesförbud inte accepteras om det anses vara nödvändigt.¹⁶²

Socialstyrelsens handböcker lyfter likt många andra källor fram riskerna med att separera barnet från familjehemmet vid en hemflyttning efter att vården upphör. Risken och separationen blir än svårare när barnet bott i familjehemmet under en lång tid. Socialnämnden har därför ett ansvar i att hjälpa den unge med separationen samt förbereda föräldrarna inför hemkomsten.¹⁶³ Det är inte helt ovanligt att den unge endast i liten utsträckning bott ihop med föräldrarna såsom exempelvis barn som placeras från födseln, varför det i praktiken kan ses som en invänjning i ett nytt hem. Förberedelserna är stora inför en återförening och börjar redan under vårdtiden i form av umgänge mellan barnet och föräldrarna. Det ska pågå en medveten planering mellan alla berörda parter, som med tiden leder fram till hemflyttningen. Nämnden ska säkerställa att föräldrarna inte brister i omsorgen och har möjlighet att ägna tid åt den unge och vara ett stöd i den unges anpassning.¹⁶⁴ Min uppfattning är att socialnämndens arbete och tillvägagångssätt även vid upphörande av vård genomsyras av återföreningsprincipen. Oaktat riskerna barnet kan utsättas för visar sig vården inrikta sig på en återförening med föräldrarna, i sådan utsträckning att socialnämnden ska arbeta för samt förbereda för en hemflytt redan från att vården startar till dess att en återförening sker.

---

¹⁶¹ Art. 9.3 barnkonventionen.

¹⁶² Socialstyrelsen. *Barn i familjehem - umgänge med föräldrar och andra närstående*, s. 45 f.

¹⁶³ Jfr. 21 § LVU första stycket och Socialstyrelsen, *LVU – handbok för socialtjänsten*. 2020, s. 217.

¹⁶⁴ Socialstyrelsen. *LVU – handbok för socialtjänsten*. 2020, s. 219.

6.3 Hur arbetar socialnämnden vid flyttningsförbud och vårdnadsöverflyttning?

6.3.1 Flyttningsförbud

Den underförstådda målsättningen om att barnet och föräldrarna ska återförenas tar uttryck på många vis, men innebär nödvändigtvis inte att riskerna med en hemflytt försummas. Lagstiftningen ger nämligen socialnämnden möjligheten att ansöka om flyttningsförbud enligt 24 § LVU. Utgångspunkten är att socialnämnden inte får fördröja hemflyttningen av ett omhändertaget barn om domstol beslutat att vården ska upphöra och att beslutet ska gälla omedelbart. Med hjälp av 24 § LVU kan socialnämnden underlätta hemflyttningen för att undvika att den unge tar skada av flytten. Reglerna om flyttningsförbud är dock främst aktuella vid frivillig vård, men kan i vissa situationer tillämpas vid tvångsvårdshandtagande.¹⁶⁵

De lagreglerade förutsättningarna för flyttningsförbud har presenterats i avsnitt 5.5. Vid en prövning av behovet av flyttningsförbud beaktar Socialstyrelsen i sitt arbete, vilket är utgångspunkten i detta kapitel, den unges utvecklingsfas. En del barn har varit föremål för flertalet separationer, andra svåra upplevelser eller har andra egenskaper som gör de särskilt känsliga för ett uppbrott från familjehemmet.¹⁶⁶ Det finns med andra ord, enligt min tolkning av Socialstyrelsens ord, flera omständigheter som kan göra barnet än mindre mottagligt för en hemflytt när det redan är komplicerat nog att separera barn från det hem de haft en trygg anknytning till.

Socialnämndens väg för att bemöta den risk och oro som det för barnet kan innebära vid en hemflytt, är bland annat att ansöka om flyttningsförbud. Precis som jag har redogjort för ovan i avsnitt 5.5 är ett sådant förbud att tänkt som en temporär åtgärd. Återförening med föräldrarna är fortfarande målsättningen, men vägen dit ska underlättas för barnet så att flytten inte upplevs som en alltför abrupt förändring, i form av förberedelser. Praxis¹⁶⁷ har också uttalat att ytterligare flyttningsförbud kan bli aktuellt om det första förbudet inte lett till ett godtagbart resultat. Flyttningsförbudet ska likt vården inte gälla mer än nödvändigt och socialnämnden ska därför minst en gång var tredje månad

---

¹⁶⁵ Socialstyrelsen. *Placerade barn och unga – handbok för socialtjänsten*. 2020, s. 297.

¹⁶⁶ A.a. s. 299.

¹⁶⁷ RÅ 1988 ref 79.

överväga om förbudet fortfarande behövs. Under tiden förbudet löper förväntas nämnden vidta de åtgärder som krävs för att förbudet ska kunna hävas.¹⁶⁸

Likt övriga bestämmelser och vägledning som socialtjänsten i sin handläggning har att förhålla sig till, anser jag att flyttningsförbudet och socialnämndens arbete i relation till förbudet är ett uttryck för återföreningsprincipen. Sett till dess tillfälliga karaktär förefaller det vara något som socialnämnden använder sig av för att underlätta det som är huvudsyftet, det vill säga en återförening för barnet och föräldrarna. Socialnämnden förväntas agera i riktningen att förbudet ska upphävas så att barnet kan återförenas med föräldrarna.

6.3.2 Vårdnadsöverflyttning

Det finns vägar att gå för socialnämnden om de anser att en tillfällig åtgärd för att hemflytten ska bli lämpligare inte är tillräcklig och barnet på en mer permanent väg behöver stanna i familjehemmet. En vårdnadsöverflyttning är inte temporär, utan då fräntas vårdnadshavaren den rättsliga vårdnaden av barnet. Det framgår av Socialstyrelsen handböcker att syftet med vård enligt LVU är att barnet på sikt ska återförenas med sina föräldrar. Trots strävan om en återförening måste socialnämnden beakta det faktum att en återförening kan vara orealistisk sett till föräldrarnas förutsättningar. En talan om vårdnadsöverflyttning kan dessutom endast göras av socialnämnden.¹⁶⁹

Ett ingripande enligt LVU kan i många fall anses vara tillräckligt för att barnet ska skyddas från en förälder som underlåter att sköta omsorgen om barnet eller medför fara för barnets hälsa eller utveckling. Detta tar uttryck i hela processen för socialnämndens arbete som alltid utgår från att barnet i slutändan ska förenas med sina föräldrar, varför de vanligtvis inte vidtar ytterligare åtgärder utöver själva ingripandet. För att vårdnadsöverflyttning ska bli aktuellt ska socialnämnden först och främst försökt få till stånd en återförening med långvariga och omfattande insatser.¹⁷⁰ Det kan tyckas krävas en hel del för att vårdnadsöverflyttning, som enligt mig kan antas strida mot

---

¹⁶⁸ Socialstyrelsen. *Placerade barn och unga – handbok för socialtjänsten*. 2020, s. 301.

¹⁶⁹ 5 kap. 2 § socialtjänstförordningen.

¹⁷⁰ Socialstyrelsen. *LVU – handbok för socialtjänsten*. 2020, s. 36.

återföreningsprincipen, ska bli aktuellt. Det verkar som att socialnämnden i största möjliga mån ska försöka uttömma övriga möjligheter där återförening beaktas, innan en permanent åtgärd som vårdnadsöverflyttning blir aktuellt.

Socialstyrelsen fäster i sina handböcker stor vikt vid att utreda barnets känslomässiga relationer till familjehemmet samt att barnet ska ha bott i familjehemmet en väsentlig tid, vilket sätts i relation till barnets ålder och tidsuppfattning. Vidare ska föräldrarna under denna tid inte visat barnet något intresse och kontakten mellan barnet och föräldrarna ska ha varit begränsad.¹⁷¹ Det är alltså något avgörande hur de berörda ställer sig till situationen och jag uppfattar det som att en talan om vårdnadsöverflyttning inte väcks om föräldrarna under tiden barnet varit under tvångsvård har visat intresse och kontakten mellan barnet och föräldrarna har upprätthållits. Barnets trygga anknytning till familjehemmet och känslan av att hen hör hemma där är med andra ord inte avgörande.

---

¹⁷¹ Socialstyrelsen. *Placerade barn och unga – handbok för socialtjänsten*. 2020, s. 305 f.

7 Hur användbara är verktygen för socialnämnden?

7.1 Flyttningsförbudets egentliga syfte och tillämpning

Efter en granskning av bestämmelsen om flyttningsförbud, tolkar jag bestämmelsen som en temporär undantagsåtgärd för att förbereda och planera en hemflytt. Det rör sig med andra ord enligt mig inte om en åtgärd som ger barnet en möjlighet att stanna kvar i familjehemmet som hen befunnit sig i större delen av sitt liv, utan snarare bara ett sätt att undvika att barnet tar skada av en abrupt hemflytt. Det minimerar inte skadan som en flytt i sig innebär, utan förhindrar bara den abrupta delen. Små barn som sedan födseln vuxit upp och rotat sig i ett hem med familjehemsföräldrar kan bevisligen ta stor skada av att den tryggheten tas från barnet, då hen plötsligt ska vänja sig vid ett nytt hem och nya personer även om umgänge med dessa har förekommit. Flyttningsförbud skyddar inte de barn som mår bättre av att stanna i familjehemmet. Istället innebär flyttningsförbudet ett aktivt arbete för en återförening med de biologiska föräldrarna. Det har även uttalats att socialnämnden främst ska använda flyttningsförbud i anslutning till frivillig placering enligt SoL och inte tvångsvård enligt LVU. Även om syftet med bestämmelsen anses vara att skydda barn från skadliga uppbrott, kan det alltså tolkas som att tiden under flyttningsförbudet ska nyttjas till att förbereda hemflytt mot bakgrund av sambandet med frivilliga placeringar samt dess temporära karaktär. Min uppfattning av flyttningsförbudets egentliga syfte stärks ytterligare av det faktum att socialnämnden under förbudet inte kan besluta om annat än hur umgänget ska ta form. Andra typer av insatser såsom exempelvis skolgång, kan nämnden inte besluta om utan föräldrarnas samtycke.¹⁷² Under de förutsättningarna blir det svårt att upprätthålla adekvat vård under en längre tid, varför flyttningsförbudet verkligen kan ses som en temporär åtgärd även om det inte finns någon tidsbegränsning på hur länge förbudet får gälla. Flyttningsförbud är enligt min undersökning en åtgärd för att köpa mer tid för att förbereda barnet och föräldrarna på en återförening, samtidigt som det är tänkt att hindra barn från risker som en återförening innebär. Det är åtminstone i det avseendet rätten i HFD 2012 ref. 35 hänvisade till användandet av flyttningsförbud, vilket jag ställer mig frågande till. Visserligen minskar förbudet risken med en abrupt flytt, men skyddar inte

---

¹⁷² Singer, s. 311.

barnet i de fall det är i enlighet med barnets bästa att hen stannar kvar i familjehemmet på en mer permanent basis.

Flyttningsförbudet är ingen långvarig lösning för barn som vill och bör stanna kvar i familjehemmet de vuxit upp i. Det kan därför anses vara svårt för socialnämnden att använda sig av flyttningsförbud i situationer där barnet, utifrån hens behov, bör stanna i familjehemmet likt Lilla hjärtat-fallet. I avsnitt 5.5 lyfte jag fram HFD 2011 ref. 13 där frågan om flyttningsförbud var aktuell parallellt med att frågan om vårdnadsöverflyttning drevs i allmän domstol. HFD meddelade flyttningsförbud med hänsyn till att pojken skulle undvika onödiga uppbrott och riskera att flytta hem till föräldrarna för att sedan på grund av vårdnadsfrågans avgörande eventuellt flytta tillbaka till familjehemmet. Det är med andra ord enligt min tolkning mer praktiska skäl som ligger bakom beslutet, än stabilitet och kontinuitet. Vi pratar alltså om ett verktyg – flyttningsförbud – som är utformat att tillgodose någon form av trygghet för barnet i form av att planera en hemflytt. Dock används förbudet enligt min analys av rättens avgörande inte på rätt sätt i det avseendet heller. Detta då domstolen bedömer flyttningsförbudets behov utifrån praktiska skäl i relation till vårdnadsöverflyttning och inte i relation till barnets behov av en mer långdragen och planerad hemflytt. Det kan med andra ord antas finnas flera orsaker till varför socialnämnden inte känner sig manade att ansöka om flyttningsförbud för att bevara status quo för barnet i situationer där tvångsvården upphör. Dels råder det en motstridighet i hur flyttningsförbudet har använts samt hänvisats till i avgörande praxis och vad dess egentliga syfte är, och dels har HFD visat sig bedöma flyttningsförbudet utifrån praktiska skäl och inte de skäl som ska ligga till grund för en sådan bedömning. Med det förstnämnda menar jag att flyttningsförbud enligt praxis är ett verktyg för att tillgodose barn den kontinuitet de är i behov av. Sett till dess syfte är det dock ett förbud som meddelas för att ge nämnden tid på sig att planera och förbereda en återförening, det vill säga det som förbudet ursprungligen skulle skydda barnet från med avsikten att bevara status quo. Vidare har HFD i ett mål¹⁷³ hänvisat till flyttningsförbud som ett instrument för nämnden att använda i de fall en hemflytt innebär en risk för barnet och för att tillgodose barnets behov av kontinuitet, samtidigt som de i ett annat mål¹⁷⁴ lägger större vikt vid vad som

---

¹⁷³ HFD 2012 ref. 35.

¹⁷⁴ HFD 2011 ref. 13.

kan tolkas som praktiska skäl i sin bedömning om förbudet. I det förstnämnda målet pågick frågan om flyttningsförbud parallellt, vilket jag redogjort för i avsnitt 4.4.2.¹⁷⁵ Lika väl i den förstnämnda prövningen om flyttningsförbud kan vi se att risken för skada vid separation inte är det enda relevanta, trots att det enligt dess syfte bör vara det enda relevanta. Genom att kammarrätten lägger vikt vid huruvida en successiv hemflytt också är skadlig, sker en förskjutning av frågan som inte omtalas i rättskällorna. Det gör det än svårare för socialnämnden att i fall där en flytt, successiv eller inte, innebär en risk för att barnet tar skada, tillåta sig ansöka om flyttningsförbud. Ställer vi målet i kammarrätten mot HFD 2011 ref. 13 ser vi dessutom att det inte råder någon rättsenlighet, vilket komplicerar och minskar nämndens självförtroende vad gäller vilka situationer en ansökan om flyttningsförbud blir aktuell.

Som nämnts är flyttningsförbud främst aktuellt i situationer där barn frivilligt placerats utanför hemmet. Det är för att undvika att föräldrar bara plockar hem barnet, vilket är möjligt för de att göra sett till att det rör sig om en frivillig placering. Det blir något svårt att för nämnden ansöka om flyttningsförbud i en situation där tvångsvård har förelegat men inte längre är aktuellt, vilket är situationen som min uppsats har avsett att undersöka. Vården upphör för att det inte längre anses finnas något skyddsbehov vad gäller barnet. Utgångspunkten är då att barnet ska flytta hem och återförenas med sina föräldrar då det är följden av att tvångsvården upphör. I samband med hemflytten ska nämnden tillsammans med de inblandade samarbeta för att förbereda flytten. Det förfaller sig något udda att nämnden, i en situation då det precis beslutats om att vården ska upphöra, ska känna att de har tillräckligt mycket på fötterna för att ansöka om flyttningsförbud. Det är inte märkligt att socialnämnden, vid en bedömning av om ansökan om flyttningsförbud ska göras, färgas av det faktum att domstol i samma veva meddelat att tvångsvården ska upphöra. Bestämmelsen om flyttningsförbud anser jag inte vara anpassad i ändamål eller tolkning, för att på ett lämpligt och logiskt sätt kunna tillämpas i fall där placering av barnet har skett med stöd av LVU.

---

¹⁷⁵ Kammarrätten i Stockholm 2008-04-21, mål nr 29-08.

7.2 Diskrepansen mellan nämndens sätt att arbeta och verktyget vårdnadsöverflyttning

Socialnämndens barnskyddsarbete och den tillämpning av verktyg som nämnden har till sitt förfogande styrs på ett övergripande plan av en rad principer. Genom kapitel sex där jag redogör för nämndens arbete, identifierar jag återföreningsprincipen som en princip som i vid utsträckning både präglar och har stor betydelse för nämndens arbete. Från att tvångsvård initieras arbetar socialnämnden aktivt mot att en återförening ska ske. Det finns alltså enligt min undersökning en målsättning¹⁷⁶ och presumtion för att barnet ska återförenas med sina föräldrar. Detta trots att det samtidigt presenteras stora risker med att flytta barnet från det familjehem och den trygga anknytning hen är van vid. För att nämnden ska kunna beakta dessa risker för att kunna skydda barnet har de bestämmelsen om vårdnadsöverflyttning till sitt förfogande. Mot bakgrund av hur stark återföreningsprincipen är och hur stort utrymme principen ges, kan det enligt min bedömning stå i vägen för nämnden att ansöka om vårdnadsöverflyttning. Detta då vårdnadsöverflyttning är en mer permanent åtgärd sett till att vårdnaden övergår till familjehemsföräldrarna. Det är en av få åtgärder som är en stark stridighet mot återföreningsprincipen. Det faktum att nämndens arbete i så hög grad genomsyras av principen om återförening bedömer jag gör det vanskligare för nämnden att väcka talan om en åtgärd som går emot hela konceptet om att barn i slutändan ska återförenas med föräldrarna. Min bedömning styrks ytterligare av det faktum att nämnden inte ofta använder sig av vårdnadsöverflyttning, trots att behovet kan anses finnas och trots att en treårsregel infördes. Det finns alltså en diskrepans mellan det att nämnden förväntas ta till med vissa verktyg i vissa situationer och att nämnden samtidigt präglas av en princip som försvårar tänkbarheten av att använda sig av dessa verktyg.

Återföreningsprincipens viktiga betydelse kan förklaras av flera skäl som jag har förståelse för. Å ena sidan hade det kunnat påverka föräldrarnas vilja att samtycka till vård om nämnden hade tagit lätt på vårdnadsöverflyttningar och utan större hinder väckt talan om det. Föräldrar ska inte motsätta sig vård med hänvisning till rädslan för att förlora sitt barn helt och hållet. Det skulle innebära färre barn som vårdas frivilligt vilket är en negativ utveckling då nämnden i första hand vill och ska vårda barnet i samförstånd

---

¹⁷⁶ Se kapitel sex.

med föräldrarna. Å andra sidan är rätten till skydd för familjeliv i Europakonventionen en stark rättighet som återfinns i såväl svensk som internationell rätt. Med rätten till skydd för familjeliv åsyftas barns rätt till föräldrar, personers rätt att bilda familj och fritt ingå äktenskap. Rättigheten omfattar även föräldrars skydd mot ingrepp i familjelivet.¹⁷⁷ Det som är av relevans här är dock att det rör sig om rätten till familj och barns rätt till föräldrar. Det framgår inte att det ska röra sig om biologiska familjeband, varför det enligt mig är märkligt att hänvisa till rätten till skydd för familjeliv som ett skäl till varför återföreningsprincipen är så pass stark. Det handlar lika mycket om att barn ska ha rätt till de personer som de anser vara deras föräldrar och som aktivt valt att vara föräldrar till detta barn när de biologiska misslyckats, exempelvis familjehemsföräldrar. Särskilt då barnets bästa är det primära. Barns intresse och behov av stabilitet samt anknytning till sina familjehemsföräldrar har dessutom ansetts väga tyngre än det skydd som föräldrar erhåller genom rättigheten.¹⁷⁸ Vårdnadsöverflyttning (och flyttningsförbud i teorin), som siktar till att säkra att barnets bästa tas tillvara när barnet fått stark anknytning till ett familjehem efter att ha vistats där under lång tid, ska bedömas utifrån barnets perspektiv. Jag ställer mig då frågande till om denna bedömning görs utifrån barnets perspektiv, sett till att återföreningsprincipen är så stark. Min undersökning visar att den starka återföreningsprincipen gör att utsatta barn tas ifrån det familjehem de möjligen bör stanna kvar i på grund av anknytning och trygghet. Det kan således mot bakgrund av det antas att det är föräldrarna och deras rätt till barn, trots att någon sådan rättighet inte riktigt existerar, som gynnas av en stark återföreningsprincip. Genom att låta återförening vara presumtionen och därmed begränsa möjligheterna till vårdnadsöverflyttning, kan det antas vara föräldrarnas rätt som beaktas och inte barnets behov av skydd. Jag ser ytterligare spår av detta vad gäller just vårdnadsöverflyttning, då det blir aktuellt först om föräldrarna under denna tid inte visat barnet något intresse och kontakten mellan barnet och föräldrarna i princip varit obefintlig. Det är alltså inte lika aktuellt med vårdnadsöverflyttning om barnet mår bäst av att stanna kvar i familjehemmet samtidigt som det finns ett intresse hos föräldrarna att få tillbaka barnet, vilket tyder ytterligare på att det är föräldrarnas intresse som ges det primära utrymmet. Detta är något som starkt kritiserats och ifrågasatts, inte minst i Europadomstolen där

---

¹⁷⁷ Artikel 8 Europakonventionen.

¹⁷⁸ Kilkelly, Ursula. *The Child and the European Convention on Human Rights*. 2 uppl. Farnham: Ashgate Publishing Limited, 1999, s. 307.

det i flera fall understrukits att barnets bästa och intresse av stabilitet samt kontinuitet i familjehem kan väga tyngre än föräldrars rätt och intresse av återförening.¹⁷⁹

Jag har förståelse för att återföreningsprincipen finns och är stark, men det kan ifrågasättas om återföreningsprincipen ska vara så stark som jag bedömt att den är. Principen bör ge vika för barnets bästa, även om det i sig inte underlättar mycket i praktiken sett till att barnets bästa är ett brett begrepp som inte har en koherent definition utan skiljer sig från en enskild situation till en annan. Det är viktigt med balans och en återförening bör avvägas mot barnets behov av stabilitet och kontinuitet. Som jag tidigare har visat råder en presumtion om återförening.¹⁸⁰ Återförening kan anses vara det främsta målet fram tills att barnet varit placerat i tre år. Det kan uppfattas som att presumtionen för återförening avtar efter tre år när socialnämnden då ska överväga om vårdnaden ska överflyttas. Enligt 6 kap. 8 § som reglerar vårdnadsöverflyttning ska det dock vara ”uppenbart bäst” för barnet att vårdnaden ska övergå. Vad innebär det? Det finns en risk att det här kan tolkas som att återförening ändå värderas och prioriteras högre. Presumtionen kan därför tolkas föreligga även efter dessa tre år, även om det finns ett incitament för nämnden att utreda en eventuell vårdnadsöverflyttning. Mot bakgrund av den starka genomsyrande återföreningsprincipen är det inte orimligt att nämnden tillämpar bestämmelsen om vårdnadsöverflyttning med stor försiktighet, som i sig är en väldigt ingripande åtgärd och går i motsatt riktning i förhållande till återföreningsprincipen.

7.3 Är regeringens och IVO:s syn på problematiken i fall som Lilla hjärtat enligt mig konkret och positiv?

Lilla hjärtat-fallet har som nämnts väckt stor uppmärksamhet inte bara i media men även bland våra myndigheter. Regeringen har startat ett utredningsarbete med ett lagförslag som resultat senast februari 2021 och IVO meddelade sitt beslut nyligen i oktober. Deras utredningar skiljer sig från varandra då regeringen utreder vad för lagändringar som behövs för att en sådan situation inte ska inträffa igen varpå IVO har utrett vad som gick snett hos socialnämnden i processen och hanterandet av Lilla hjärtat. Ur regeringens

---

¹⁷⁹ Singer, s. 317.

¹⁸⁰ Första stycket i avsnitt 7.2.

utredningsarbete och även IVO:s utredning går det att i någon mån utläsa vad de anser är problematiken. IVO var mer inriktade på vad som var problemet i just Lilla hjärtat-fallet medan regeringen håller på att utreda situationer som dessa överlag. Jag har nedan jämfört vad regeringen respektive IVO anser vara problemet i situationer som dessa och i fallet Lilla hjärtat, med vad jag anser kan vara ett problem eller en faktor som bidrar till att utfallet kan bli på just det vis det blev.

7.3.1 Regeringen

Regeringens utredningsuppdrag har fokuserat mer på barnets bästa och hur principen ska kunna stärkas vid bedömningar om upphörande av tvångsvård. De har utgått från att det är lagstiftningen som brister. De har även ansett att barnets bästa inte beaktas vid upphörande av tvångsvård sett till att barnets behov av skydd från att flyttas från sin trygga anknytning inte prövas vid upphörande av vård. Mot bakgrund av det ska lagstiftningen ändras så att barnets bästa prövas som ett enskilt rekvisit vid en prövning om upphörande av tvångsvård. Jag kan till viss del hålla med om att det brister i beaktningen av barnets bästa, dock inte på samma vis som regeringen har påpekat. Jag anser att det brister i beaktandet av barnets bästa i den mån att hela processen kring LVU är uppbyggt för att barn och föräldrar ska återförenas. Redan där har barns intresse och behov i viss mån åsidosatts och större hänsyn har tagits till att föräldrar förr eller senare vill ha tillbaka sina barn som vårdas utanför hemmet. Barnets bästa som självständigt rekvisit har regeringen sett kunna bidra till att vården kan fortsätta och barnet kan därmed undvika att flytta hem med hänsyn till barnets behov av kontinuitet. I linje med JO:s kritik mot det förslaget anser även jag att en sådan effekt redan kan uppnås genom vårdnadsöverflyttning och delvis flyttningsförbud till en viss tid åtminstone. Om beslut fattas om att vården ska fortsätta för att barnet har sin trygga anknytning i hemmet, vad är det som hindrar eller skiljer sig från en ansökan om vårdnadsöverflyttning. Visserligen är vårdnadsöverflyttning en mer ingripande åtgärd, men om förutsättningarna föreligger för att tvångsvården ska fortsätta mot bakgrund av kontinuitet och stabilitet, kommer de förutsättningarna knappast att inte längre föreligga när barnet på grund av fortsatt tvångsvård bor kvar i familjehemmet. Min bedömning är att fortsatt tvångsvård ses som mindre ingripande och att vården kan senare upphöra samt att barnet då förenas med sina föräldrar. Det framstår som oklart vad det är som ska leda till att barnet plötsligt kan återförenas med sina föräldrar, när tvångsvården inte

upphörde just på grund av barnets trygga anknytning till hemmet. Då kan nämnden lika väl ansöka om vårdnadsöverflyttning, då det ändå kommer att bli aktuellt i längden om vården fortsätter löpa vidare med hänsyn till barnets behov av kontinuitet. Vårdnadsöverflytt är dessutom uppbyggt till att föräldrarnas eventuella förbättring inte ska beaktas, utan det är enbart barnets behov som ska ligga till grund för en sådan bedömning. Återigen verkar det röra sig om att en återförening på ett eller annat sätt är avsikten, vilket är vad som som framstår som ett problem i enlighet med min undersökning. Den lagstiftning och process som råder präglas i för stor grad av återförening vilket kan tänkas minska incitamentet till att ansöka om vårdnadsöverflyttning.

Det kan också tolkas som att regeringen föredrar fortsatt tvångsvård, för då övergår inte vårdnaden och barnet kan förr eller senare återförenas med sina föräldrar. Om det nu finns en tro i att det kan komma att bli möjligt, finns möjligheten till flyttningsförbud istället för vårdnadsöverflyttning, vilket fyller samma funktion. Domstolen kan då med samma argument som läggs till grund för att vården ska fortsätta, bevilja flyttningsförbud och hemflytten kan då förberedas under tiden som förbudet gäller. Detta istället för att tvångsvården ska fortsätta, ingen aktiv förberedelse sker på samma sätt som det gör under ett förbud, och samtidigt förvänta sig att barnet så småningom inte ska vara i behov av att sin trygga anknytning till familjehemmet och därmed flytta hem till föräldrarna. Sammantaget ser jag inte hur barnets bästa som självständigt rekvisit ska fylla någon funktion som flyttningsförbud eller vårdnadsöverflyttning inte redan fyller. Jag kan förstå poängen med att betona vikten av barnets bästa ytterligare, men detta kan enligt mig uppnås med de rättsliga verktyg som nämnden redan har till sitt förfogande. Problemet är bara att det förefaller saknas motivation till att använda verktygen på grund av att principen om återförening tillmäts avgörande betydelse genom hela processen.

Vad gäller att tidigarelägga socialnämndens skyldighet att överväga vårdnadsöverflyttning förefaller inte heller det tillföra något nytt. Socialnämnden har möjligheten att överväga vårdnadsöverflyttning innan de tre lagstadgade åren. Det finns en risk att socialnämnden inte känner sig manade att göra en sådan övervägning och ännu mindre ansöka om det. Vidare innebär just skyldigheten inte särskilt mycket, vilket

går att se av det faktum att antalet talan väckta om vårdnadsöverflyttning inte ökade särskilt mycket trots att skyldigheten om övervägande efter tre år infördes. Det ska dessutom, som jag påpekar ovan, vara ”uppenbart bäst” för barnet att vårdnaden överflyttas varför det kan tolkas som att återföreningen väger högst oavsett. Att tidigarelägga skyldigheten att överväga överflyttning av vårdnaden anser jag således inte tillföra mycket nytt i det rådande läget.

7.3.2 IVO

IVO:s beslut visar på att det förelåg många brister i socialnämndens arbete vad gäller Lilla hjärtat. Det var mycket i deras handläggning som kunde ha gjorts bättre. Det jag ser är att IVO i sitt beslut fokuserade på flyttningsförbud och varför nämnden inte gick vidare med att ansöka om förbud. Det resonerades inget kring det faktum att nämnden inte ansökte om vårdnadsöverflyttning, vilket jag kan tycka är tämligen märkligt då det enligt mig förelåg skäl för att göra just det. Flickan hade placerats i familjehemmet redan från BB och bott där i cirka tre år. Det framgick även att hon hade fått starka band till familjehemmet och enbart det nya ökade umgänget med föräldrarna gjorde henne ängslig och orolig.¹⁸¹ Det är enligt min bedömning nästan uppenbart att flickan hade mått bättre av att stanna kvar i familjehemmet, varför IVO i sin utredning och sitt beslut borde resonerat kring att nämnden inte ansökte om vårdnadsöverflyttning. Oavsett om föräldrarnas situation hade förbättrats är vårdnadsöverflyttning knutet till barnets behov och bör således ha varit aktuellt i fallet Lilla hjärtat. Vad gäller IVO:s resonemang kring att nämnden inte ansökte om flyttningsförbud är jag enig i stora delar. Nämnden tog alldeles för stor hänsyn till föräldrarnas åsikter genom att låta det faktum att föräldrarna samtyckt till vårdplaneringen ligga till grund för huruvida flyttningsförbud var aktuellt eller inte. Detta trots att det är barnets behov som ska styra planeringen och vara förutsättningen för ett flyttningsförbud. I Lilla hjärtat-fallet var det föräldrarna som styrde processen och därmed deras önskemål som beaktades, vilket IVO riktade kritik mot. Behovet av flyttningsförbud har således bedömts på felaktiga grunder.

Likt min analys bedömde IVO att problematiken ligger i att det är föräldrarnas vilja som är det primära. Jag anser att det överlag läggs mycket vikt vid föräldrarna och deras rätt

---

¹⁸¹ IVO beslut 2020-10-13, Dnr 3.7.1-46629/2020-1, s. 8.

att få hem barnet när det rör sig om barnskyddsarbete där barnets bästa och behov ska vara i främsta rummet. Trots att IVO ställde det i relation till flyttningsförbudet, något jag inte riktigt anser fyller det syfte som det enligt praxis påstås ha, går det att tillämpa samma resonemang även på vårdnadsöverflytt även om IVO nu inte gjorde det. Om nämnden hade beaktat barnets behov, hade de förhoppningsvis landat i att flyttningsförbud och även vårdnadsöverflyttning var aktuellt. Problemet är att i den svenska sociala barnvården verkar barnets återförening med sina föräldrar överskugga och trumfa andra viktiga omständigheter. Jag tycker att situationer som Lilla hjärtat, där det är uppenbart att barnet mår bäst av att stanna i familjehemmet då till och med utökad umgänge visade tydliga negativa konsekvenser för barnet, talar ganska tydligt för att vårdnadsöverflytt torde vara det bästa för barnet.

Enligt min mening borde IVO, på samma sätt som de gjorde avseende flyttningsförbudet, ha utrett vårdnadsaspekten. IVO borde också ha riktat kritik mot nämnden för att de inte ansökte om det och i någon mån utrett varför nämnden valde att inte ansöka om det. Utöver det, är jag enig med IVO om att föräldrarna styrde processen i för stor utsträckning. IVO må ha utrett det enskilda fallet, men min bedömning är att det sträcker sig längre än så och genomsyrar hela den svenska sociala barnvården, särskilt sett till hur stor vikt det läggs vid barns återförening med föräldrar.

8 Slutsats

Mot bakgrund av analysens resultat drar jag slutsatsen att barnskyddsarbetet genomsyras av återföreningsprincipen vilket enligt min undersökning kan visa sig vara ett problem. Dels finns flyttningsförbudet som sett till sitt egentliga syfte är en tillfällig åtgärd i det ständiga arbetet mot återförening, men som hänvisas till som en åtgärd för att tillgodose barnets behov av kontinuitet. Praxis hänvisar till verktyget på samma vis som vårdnadsöverflyttning. Dock avser flyttningsförbud att hindra abrupta hemflyttningar och ger nämnden utrymme att enbart planera en återförening. Det är ingen åtgärd som faktiskt bevarar status quo för barnet i de fall barnet vill och bör stanna i familjehemmet. Det kan vara en indikation till att nämnden inte använder sig av verktyget i situationer där barnet vill och bör stanna kvar. Det faktum att förbudet blir aktuellt först när tvångsvården upphört och ett samarbete inför en återförening ska ske gör det också aningen komplicerat för nämnden att gå i motsatt riktning och ansöka om ett förbud. Vårdnadsöverflyttning tillgodoser barnets behov av kontinuitet på ett mer långsiktigt plan, men på grund av dess ingripande och mer permanenta karaktär påverkas nämndens incitament till att ansöka om det också av återföreningsprincipen.

Jag tror därför att den lagstiftning som föreligger, främst vårdnadsöverflyttning, är tillräcklig i situationer som Lilla hjärtat förutsatt att verktygen används. Jag tycker därför inte att regeringens förslag, det vill säga barnets bästa som ett självständigt rekvisit, fyller någon ny funktion. Istället, precis som IVO i någon mån också identifierat, så utgår vi mycket från föräldrarna istället för barnets behov. Det är detta som behöver förändras. Den befintliga lagstiftningen *kan* ge tillräckligt skydd men samtidigt måste nämnden ges utrymme att använda sig av lagstiftningen. I fall som Lilla hjärtat, där barnet mår bäst av att stanna kvar i familjehemmet, ska det inte vara tveksamt huruvida nämnden ska ansöka om vårdnadsöverflyttning. Vidare hade ett flyttningsförbud åtminstone köpt barnet mer tid, även om det är en tillfällig åtgärd i målet mot återförening.

Min bedömning om att barnskyddsarbetet och rätten kopplat till det arbetet utgår från föräldrarna och inte barnet, knyter jag an till vikten av att barnet ska återförenas med sina föräldrar. Utgår principen verkligen från *barnets* behov? Eller är det i själva verket *föräldrarnas* behov och deras påstådda rätt till sina barn som styr? Min åsikt är att

principen måste revideras och för att kunna göra det måste vår grundsyn på barn definieras och eventuellt förändras. Barn måste ses som självständiga individer med en egen ställning och inte som något som i första hand alltid tillhör de biologiska föräldrarna. Givetvis förstår jag vikten av att bibehålla en relation med de biologiska föräldrarna, men det behöver inte vara synonymt med att föräldrarna ska få ta hand om barnet också. Barnet kan bo i ett familjehem där den trygga anknytningen finns samtidigt som en relation och ett umgänge upprätthålls med de biologiska föräldrarna. Det ligger också ett stort ansvar hos nämnden att kunna bedöma när det inte är rimligt för barnet att flytta hem igen och att se när det finns ett reparabelt missförhållande och en positiv grundanknytning. Samtidigt måste nämnden känna att de har förutsättningarna att beakta barnets behov när återförening inte anses vara det bästa för barnet. Jag tror det viktiga är att inte låta återföreningsprincipen genomsyra rätten och arbetet i så stor utsträckning som den gör nu. Det gynnar inte barn och deras behov av kontinuitet. Det är barnets bästa som är det primära, även om det kan innebära att en återförening inte blir aktuell. Blod är faktiskt inte alltid tjockare än vatten och det borde inte heller vara utgångspunkten i vårt barnskyddsarbete.

Källförteckning

Offentligt tryck

Propositioner

Proposition 1979/80:1. *Om socialtjänsten.*

Proposition 1981/82:168. *Om vårdnad och umgänge m.m.*

Proposition 1989/90:28. *Om vård i vissa fall av barn och ungdomar.*

Proposition 1996/97:124. *Ändring i socialtjänstlagen.*

Proposition 2002/03:53. *Stärkt skydd för barn i utsatta positioner m.m.*

Regeringskansliet

Socialdepartementet. Protokoll, 2020-04-29, S2020/03820/SOF, § 198, 1 bilaga.

Statens offentliga utredningar

SOU 2000:77. *Omhändertagen - Samhällets ansvar för utsatta barn och unga.*

SOU 2005:43. *Vårdnad - Boende - Umgänge. Barnets bästa, föräldrars ansvar.*

SOU 2015:71. *Förutsättningar för tvångsvård utanför det egna hemmet.*

Rättsfall och avgöranden

Högsta förvaltningsdomstolen/Regeringsrätten

RÅ 1988 ref. 79.

RÅ 1996 ref. 91.

RÅ 2000 ref. 33.

RÅ 2008 ref. 55.

RÅ 2010 ref. 24.

HFD 2010-03-03, mål nr 8480-08.

HFD 2011 ref. 6.

HFD 2011 ref. 13.

HFD 2012 ref. 35.

Kammarrätten

Kammarrätten i Stockholm 2008-04-21, målnr 29-08.

Kammarrätten i Jönköping 2018-09-20 målnr 1653-18.

Förvaltningsrätten/Länsrätten

Länsrätten i Stockholm 2007-12-12, målnr 22519-07.

Länsrätten i Stockholm 2007-12-12, målnr 24533-07.

Högsta domstolen

NJA 1993 s. 666.

Doktrin

Monografier

Cederborg, Ann-Christin och Warnling-Nerep, Wiweka. *Barnrätt – en antologi*. 1 uppl. Stockholm: Nordstedts Juridik AB, 2014.

Forsman, Maria. *Rättsliga ingripanden vid föräldrars våld och övergrepp mot barn*. 1 uppl. Stockholm: Nordstedts Juridik AB, 2013.

Kaldal, Anna. *Parallella processer – En rättsvetenskaplig studie av riskbedömningar i vårdnads- och LVU-mål*. 1 uppl. Stockholm: Jure förlag, 2010.

Kilkelly, Ursula. *The Child and the European Convention on Human Rights*. 2 uppl. Farnham: Ashgate Publishing Limited, 1999.

Kleineman, Jan. Rättdogmatisk metod. I *Juridisk metodlära*, Korling, Fredric och Zamboni, Mauro (red.), 21-46. 1 uppl. Lund: Studentlitteratur, 2013. [cit. Korling m.fl.]

Leviner, Pernilla. *Rättsliga dilemman i socialtjänstens barnskyddsarbete*. 1 uppl. Stockholm: Jure, 2011.

Leviner, Pernilla, Samtyckeskonstruktionen i LVU – en analys av gränsdragningen mellan frivillighet och tvång, grundantaganden om människans autonomi samt barns begränsade självbestämmande. I *Tvångsvård av barn och unga*, Leviner, Pernilla och Lundström, Tommy (red.), 126-150. 2 uppl. Stockholm: Wolters Kluwer Sverige AB, 2017. [cit. Leviner m.fl.]

Leviner, Pernilla och Lundström, Tommy, Om tvångsomhändertagande av barn – en inledning. I *Tvångsvård av barn och unga*, Leviner, Pernilla och Lundström, Tommy (red.), 19-40. 2 uppl. Stockholm: Wolters Kluwer Sverige AB, 2017.

Mattsson, Titti. *Barnet som subjekt och aktör: en rättslig studie om barn i familjehem*. 1 uppl. Uppsala: Iustus, 2006.

Mattsson, Titti. *Rätten till familj inom barn- och ungdomsvården*. 1 uppl. Malmö: Liber, 2010.

Sandgren, Claes. *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare*, 3 uppl. Stockholm: Nordstedts juridik, 2015.

Schlytter, Astrid. *Kön och juridik i socialt arbete*, 1 uppl. Lund: Studentlitteratur, 1999.

Singer, Anna. *Barnets bästa – Om barns rättsliga ställning i familj och samhälle*, 7 uppl. Stockholm: Nordstedts juridik, 2019.

Tidskrifter

Bengtsson, Bertil. Svensk Juristtidning. *SOU som rättskälla*. 2011: 777-785.

Jareborg, Nils. Svensk Juristtidning. *Rättsdogmatik som vetenskap*. Häfte 1, 2004: 1-10.

Olsen, Lena. Svensk Juristtidning. *Rättsvetenskapliga perspektiv*. Häfte 1, 2004: 111-145.

Påhlsson, Robert. Skattenytt. *Skatteverkets styrsignaler: en ny blomma i regelrabatten*. Vol. 56 nr 7/8, 2006: 401–418.

Svensson, Eva-Maria. Juridisk Publikation. *De lege interpretata – om behovet av metodologisk reflektion*. 2014: 211-226.

Lagkommentarer

Lönnheim, Charlotte. Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga 21 §. Lexino lagkommentar (JUNO).

Clevesköld, Lars. Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga 13 §. Karnov lagkommentar (JUNO).

Föreskrifter, allmänna råd, handböcker och stödmaterial

Barnombudsmannen. *Prövning av barnets bästa – ett stödmaterial för beslutsfattare och tjänstepersoner*. 2018.

Socialstyrelsen. *Barn i familjehem - umgänge med föräldrar och andra närstående*. 2020.

Socialstyrelsen. *Om barnet behöver ny vårdnadshavare*. 2006.

Socialstyrelsen. *LVU – handbok för socialtjänsten*. 2020.

Socialstyrelsen. *Placerade barn och unga – handbok för socialtjänsten*. 2020.

Internationella källor

FN:s konvention om barnets rättigheter.

FN:s barnrättskommitté. *Om barnets rätt att få sitt bästa i främsta rummet*. Allmän kommentar No. 14. Översatt mars 2014. 2013.

Justitieombudsmannen

JO 1992/93 s. 402.

JO 2003/04 s. 253.

JO:s beslut dnr 4983-2013.

Inspektionen för vård och omsorg

IVO beslut dnr 3.7.1-46629/2020-1.

Internetkällor

Arbetsmarknadsdepartementet. Barnkonventionen som svensk lag, 2020. <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/barnkonventionen-som-svensk-lag/> (Hämtad 2020-09-22).

Inspektionen för vård och omsorg. Du som är vårdnadshavare till ett placerat barn. 2020. <https://www.ivo.se/for-privatpersoner/for-placerade-barn-och-unga/du-som-ar-foralder-till-ett-placerat-barn/> (Hämtad 2020-10-10).

Nationalencyklopedin. Offentlig makt. <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/offentlig-makt> (Hämtad 2020-11-04).

Socialdepartementet. Lex Lilla hjärtat – utredningsuppdrag för att stärka principen om barnets bästa. 2020. <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/04/lex-lilla-hjartat--utredningsuppdrag-for-att-starka-principen-om-barnets-basta/> (Hämtad 2020-09-14).

Socialstyrelsen. Barns behov i centrum, BBIC. 2019.

<https://www.socialstyrelsen.se/stod-i-arbetet/barn-och-unga/barn-och-unga-i-socialtjansten/barns-behov-i-centrum/> (Hämtad 2020-09-23).

Socialstyrelsen. Handböcker. 2019. <https://www.socialstyrelsen.se/regler-och-riktlinjer/foreskrifter-och-allmanna-rad/handbocker/> (Hämtad 2020-10-07).